

Hansti Duniya (Punjabi)

♦ Vol. 44 ♦ No. 10
♦ October 2020

₹15/-

हंसी
दुनिया

ਹੰਸਤੀ ਦੁਨੀਆ

• Vol.44 • ਅੰਕ-10 • ਅਕਤੂਬਰ 2020 • Pages : 52
(ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬੌਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਅਨੋਖੀ ਪਤ੍ਰਿੰਕਾ)

Also published in Hindi, English & Marathi

Printer & Publisher C.L. Gulati, on behalf of Sant Nirankari Mandal, Delhi-9, printed at M.P. Printers, B-220, Phase-II, NOIDA - 201305 (UP) & published at Sant Nirankari Satsang Bhawan, Sant Nirankari Colony, Delhi-110009

Managing Editor : Sulekh Singh 'Sathi'

Editor (Honorary)

Sulekh Singh 'Sathi'

Email: editorial@nirankari.org

Ph.: 011-47660200

Fax: 011-27608215

Website: <http://www.nirankari.org>
kids.nirankari.org

Subscription Value

Country	1 Year	3 Years	5 Years	11 Years
India/Nepal	₹ 150	₹ 400	₹ 700	₹ 1500
U.K.	£15	£40	£70	£150
Europe	€20	€55	€95	€200
USA	\$25	\$70	\$120	\$250
Canada/ Australia	\$30	\$85	\$140	\$300

Other Countries

Equivalent to U.S. Dollars as mentioned above.

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ

ਪ੍ਰਦੂਸ਼-ਮੁਕਤੀ

4

ਸਤੰਤਰ

ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ	04
ਵਿਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਤੀ	10
ਹਾਸ-ਥੇਡਾ	16
ਸਾਧਾਰਣ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਤੀ	19
ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ?	27
ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲੋ	42
ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਪਰਖ	50

ਚਿੱਤਰਕਥਾਵਾਂ

ਕਿੱਟੀ	20
ਦਾਦਾ ਜੀ	46

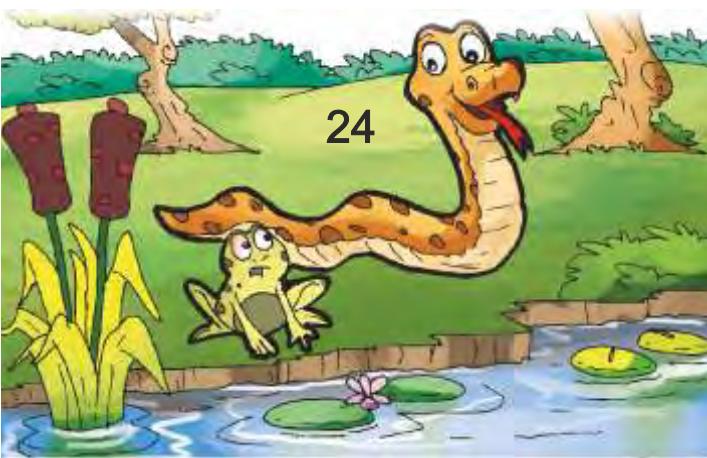
06

11

24

28

ਕਹਾਣੀਆਂ

- ਚੌਰੀ ਕਰਨੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ
- ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ 'ਅਸ਼ਟ'
- ਮਿੱਠੇ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਫਲ
- ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਰੇਮੀ
- ਚੂਹੀ ਦੀ ਜਿੱਦ
- ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ
- ਈਰਖਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ
- ਵੇਦ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ
- ਉਪਕਾਰ ਦਾ ਫਲ
- ਆਰ.ਡੀ.ਭਾਰਦਵਾਜ਼
- ਚੰਦਰਗੁਪਤ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ
- ਜਤਿੰਦਰ ਕੁਮਾਰ
- ਮੀਕੂ ਅਤੇ ਲੱਕੜਬੱਗਾ
- ਸਾਬਿਰ ਹੁਸੈਨ
- ਲਾਲਚ ਬੁਰੀ ਬਲਾ ਹੈ
- ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਜੈਨ 'ਰਾਜਨ'

06

ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੇਖ

- ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਜਹਾਜ਼
- ਕਿਰਣ ਬਾਲਾ
- ਸੈਕਰੀਨ ਦੀ ਥੋੜ੍ਹੀ
- ਰਾਧੇ ਲਾਲ
- ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਮਕੀਨ...
- ਰਾਜੇਸ਼ ਅਰੋੜਾ
- ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਇ
- ਰਜਿੰਦਰ ਆਜ਼ਾਦ
- ਰਾਵਣ ਨੇ ਸਿਖਾਇਆ
- ਡਾ. ਸੇਵਾ ਨੰਦਵਾਲ
- ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬਾਂਦਰਾਂ
- ਜਗਤਾਰ ਚਮਨ

11

09

14

12

24

32

28

35

36

38

40

42

44

36

ਗੀਤ-ਕਵਿਤਾਵਾਂ

- ਕੁੱਤ ਸਰਦੀ ਦੀ ਆਈ
- ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਾਦਿਕ 05
- ਆਉ ਦੁਸਹਿਰਾ ਵੇਖਣ ਚਲੀਏ
- ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕੰਡਾ 18
- ਬਾਲ ਨਿਆਣੇ
- ਪੀ. ਐਸ. ਫਿੱਲੋਂ 26
- ਉਠ
- ਦਿਨੇਸ਼ 34
- ਬਾਗ
- ਹਰਪ੍ਰੀਤ ਸਾਦ ਰੋਸ਼ਨ 34

ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ-ਮੁਕਤੀ

ਪਿ ਆਰੇ ਬਚਿਓ ! ਅਜ ਪੂਰਾ ਵਿਸ਼ਵ ਕਰੋਨਾ ਕਾਲ ਤੋਂ ਗੁਜਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਸਰਕਾਰਾਂ ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਤੋਂ ਨਿਜਾਤ ਪਾਉਣ ਦੇ ਜਤਨ ਕਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਵੈਕਸੀਨ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਹੀ ਅਪਣੇ ਈਸ਼ਟ ਅਗੇ ਇਸ ਬੀਮਾਰੀ ਦੇ ਖਾਤਮੇ ਦੀਆਂ ਅਰਦਾਸਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਇਕ ਹੋਰ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਜੋ ਸਾਹਮਣੇ ਆ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਹ ਹੀ ਵਾਤਾਵਰਣ ਦਾ ਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋਣਾ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਹ ਵੀ ਪੂਰੇ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀ ਸਮਸਿਆ ਹੈ ਪਰ ਖਾਸਕਰ ਭਾਰਤ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਇਸ ਪ੍ਰਤੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਹੋਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਹਵਾ, ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਆਦਿ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਹੋਣ ਦਾ ਸਿੱਧਾ ਅਸਰ ਇਨਸਾਨੀ ਸਿਹਤ ਤੇ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਅਨੇਕਾਂ ਇਨਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਕਾਰਣ ਹੀ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਜਾਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸਲਈ ਸਾਰਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਜਤਨ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰਾਂ ਵਲੋਂ ਵੀ ਅਨੇਕਾਂ ਹਿਦਾਇਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਦਿਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਾਲਨਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ।

ਪਿਆਰੇ ਬਚਿਓ ! ਅਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਹ ਤਿਓਹਾਰਾਂ ਦਾ ਸਮਾਂ ਚਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਦਸ਼ਹਿਰਾ, ਦੁਰਗਾ ਪੂਜਾ ਅਤੇ ਦੀਵਾਲੀ ਵਰਗੇ ਅਨੇਕਾਂ ਤਿਓਹਾਰ ਅਸੀਂ ਮਨਾਉਣ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਅਵਸਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਹੀ, ਖਾਸਕਰ ਬੱਚੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿਓਹਾਰਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ। ਅਪਣੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਜਾਹਿਰ ਕਰਨ

ਲਈ ਅਕਸਰ ਪਟਾਕਿਆਂ ਦਾ ਸਹਾਰਾ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਗੱਲੀ-ਮੁਹੱਲਿਆਂ ਵਿਚ ਅਕਸਰ ਬੱਚੇ ਪਟਾਕੇ ਚਲਾਉਂਦੇ ਵੇਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਪਟਾਕਿਆਂ ਦਾ ਹੂੰਾਂ ਅਤੇ ਤੇਜ਼ ਆਵਾਜ਼ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਕਾਰਣ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਅਸੀਂ ਇਹ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਗੁਰੇਜ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਪਟਾਕਿਆਂ ਦਾ ਸੌਕ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜ ਕਲ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਰੱਹਿਤ ਪਟਾਕੇ (ਗ੍ਰੀਨ ਪਟਾਕੇ) ਮਿਲਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਅਸੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿਓਹਾਰਾਂ ਨੂੰ ਮਨਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਇਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਵਿਸਰਜਨ ਵਿਚ ਵੀ ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਿਰੰਤਰ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਵੀ ਇਕੋ-ਫਰੈਂਡਲੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਦੁਰਗਾ ਪ੍ਰਤਿਮਾ ਬਣਾਉਣ ਅਤੇ ਵਿਸਰਜਨ ਦੀ ਗੱਲ ਸਮਝਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਸੋ ਬੱਚਿਓ ! ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਨਾਈਏ, ਤਿਓਹਾਰਾਂ ਦਾ ਆਨੰਦ ਲਈਏ ਪਰ ਨਾਲ ਹੀ ਅਪਣੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨੂੰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਮੁਕਤ ਰਖਣ ਦੇ ਸਾਰੇ ਉਪਰਾਲੇ ਕਰੀਏ।

ੴ ਸਲੇਖ 'ਸਾਰੀ'
ssathi_2007@yahoo.com

□ ਪ੍ਰਿਤਪਾਲ ਸਾਦਿਕ

ਰੁੱਤ ਸਰਦੀ ਦੀ ਆਈ

ਬੱਚਿਉ ! ਰੁੱਤ ਆਈ ਸਰਦੀ ਦੀ,
ਲੋੜ ਹੈ ਮੌਟੀ ਵਰਦੀ ਦੀ।
ਪੈਣੀ ਹੁਣ ਬਹੁਤ ਹੀ ਠੰਡ,
ਬੂਹੇ ਬਾਰੀਆਂ ਰੱਖੀਏ ਬੰਦ।

ਪੈਰੀ ਬੂਟ ਜੁਗਾਬਾਂ ਪਾਉ,
ਨੰਗੇ ਸਿਰ ਬਾਹਰ ਨਾ ਜਾਉ।

ਧੁੰਦ ਵਿਚ ਫਿਰਨਾ ਕਰਿਉ ਬੰਦ,
ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਖੰਘ।

ਨੇੜੇ ਆ ਗਏ ਇਮਤਿਹਾਨ,
ਹੋ ਨਾ ਜਾਵੇ ਕਿਤੇ ਜੁਕਾਮ।

ਜੇ ਬੱਚਿਉ ਹੋ ਗਿਆ ਜੁਕਾਮ,
ਕਈ ਦਿਨ ਕਰਨਾ ਪਉ ਅਰਾਮ।

ਫਿਰ ਪਿੱਛੇ ਰਹਿ ਜਾਉ ਪੜਾਈ,
ਪੂਰੀ ਹੋਣੀ ਨਹੀਂ ਦੁਹਰਾਈ।

ਸਰਦੀ ਤੋਂ ਕਰ ਲਉ ਬਚਾਅ,
ਇਹਦੇ ਵਿਚ ਹੈ ਸਭ ਦਾ ਭਲਾ।

ਕਹਾਣੀ : ਦਰਸਨ ਸਿੰਘ 'ਆਸ਼ਟ'

ਚੋਰੀ ਕਰਨੀ ਠੀਕ ਨਹੀਂ

ਰੇ ਹਿਤ ਅਤੇ ਰਵੀ ਦੋਸਤ ਸਨ। ਦੋਵਾਂ ਦੀ ਇਕ-ਇਕ ਭੈਣ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਆਪਣੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਸਨ। ਰੋਹਿਤ ਇਕ ਸਾਧਾਰਣ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਸੀ ਜਦ ਕਿ ਰਵੀ ਇਕ ਧਨਵਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚੋਂ ਸੀ।

ਇਕ ਦਿਨ ਰਵੀ ਰੋਹਿਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਖਿੱਡਣਿਆਂ ਦੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਵੱਡੇ ਸ਼ੋਅ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਗਿਆ। ਰਵੀ ਨੇ ਰੋਹਿਤ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਦੀਦੀ ਪ੍ਰੇਮਿਲਾ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਦਾ ਤੋਹਫਾ ਖੂੰਦਣਾ ਹੈ। ਰੋਹਿਤ ਰਵੀ ਦੇ ਨਾਲ ਐਨੇ ਵੱਡੇ ਸ਼ੋਅ-ਰੂਮ ਵਿੱਚ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਥੇ ਭਾਰੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਅਤੇ ਮਹਿੰਗੇ ਖਿੱਡਣੇ ਸਜੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਰਵੀ ਕਦੇ ਇਸ ਪਾਸੇ ਅਤੇ ਕਦੇ ਉਸ

ਪਾਸੇ ਖਿੱਡਣਿਆਂ ਨੂੰ ਉਲਟ-ਪਲਟ ਕੇ ਵੇਖ ਰਿਹਾ ਸੀ ਲੇਕਿਨ ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਖਿੱਡਣਾ ਪਸੰਦ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹਨੂੰ ਯਾਦ ਆਇਆ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਦੀਦੀ ਗੁੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਪਸੰਦ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਤੇ ਸਜੀ ਬਾਰਬੀ ਡਾਲ ਦੀਆਂ ਲਾਇਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਡੇਲ ਉਠਾ-ਉਠਾ ਕੇ ਵੇਖਣ ਲੱਗਾ। ਆਖਿਰ ਉਹਨੂੰ ਇਕ ਬਾਰਬੀ ਡਾਲ ਪਸੰਦ ਆ ਗਈ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਘੁੰਮ ਰਹੀਆਂ ਸਨ ਜਿਵੇਂ ਉਹ ਜੀਵਿਤ ਹੋਵੇ। ਰਵੀ ਨੇ ਸੇਲਸਮੈਨ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਪੁੱਛੀ। ਸੇਲਸਮੈਨ ਨੇ ਉਸ ਦੀ ਕੀਮਤ ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੱਸੀ। ਰਵੀ ਨੇ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਪੰਜ-ਪੰਜ ਸੈਂਟ ਰੁਪਏ ਦੇ ਦੋ ਨੋਟ ਕੱਢ ਕੇ ਦੇ ਦਿੱਤੇ। ਉਸ ਨੇ ਬਾਰਬੀ ਡੋਲ ਨੂੰ ਇਕ ਗਿਫ਼ਟ ਪੇਪਰ ਵਿੱਚ ਪੈਕ

ਕਰਵਾਇਆ ਅਤੇ ਰੋਹਿਤ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਆ ਗਿਆ।

ਘਰ ਆ ਕੇ ਰੋਹਿਤ ਉਧੇੜਬੁਨ ਵਿੱਚ ਪੈ ਗਿਆ। ਅਗਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਦੀਦੀ ਰਮਾ ਦਾ ਵੀ ਤਾਂ ਜਨਮ ਦਿਨ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਉਹ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ, 'ਅਗਰ ਮੈਂ ਵੀ ਆਪਣੀ ਦੀਦੀ ਨੂੰ ਐਨਾ ਮਹਿੰਗਾ ਤੋਹਫ਼ਾ ਲੈ ਕੇ ਦੇਵਾਂ ਤਾਂ ਉਹ ਕਿੰਨੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਵੇਗੀ। ਐਨੀ ਮਹਿੰਗੀ ਬਾਰਬੀ ਡੈਲ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਅੱਜ ਤਕ ਸੁਪਨੇ ਵਿੱਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵੇਖੀ। ਜਦ ਮੈਂ ਉਹਨੂੰ ਜਨਮ ਦਿਨ ਤੇ ਭੇਟ ਕਰਾਂਗਾ ਤਾਂ ਮਾਰੇ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇ ਉਹ ਚੀਕ ਉਠੇਗੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਤਾਂ ਅੱਖਾਂ ਹੀ ਚੁਪਿਆ ਜਾਣਰੀਆਂ। ਕਿੰਨੇ ਪਿਆਰ ਨਾਲ ਮੈਨੂੰ ਗਲ ਲਾਏਗੀ....।' ਇਹ ਸੋਚ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਚਿਹਰੇ ਤੇ ਰੌਣਕ ਆ ਗਈ ਲੇਕਿਨ ਦੂਸਰੇ ਹੀ ਪਲ ਉਹ ਫਿਰ ਉਦਾਸ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਦਾਸੀ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸੀ ਐਨੇ ਪੈਸਿਆਂ ਦੀ ਘਾਟ। ਉਸ ਦੀ ਗੁਲਕ ਵਿੱਚ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਸੌ, ਡੇਢ ਸੌ ਰੁਪਏ ਹੀ ਸਨ। ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਨੇ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ ਉਹ ਆਪਣੀ ਦੀਦੀ ਨੂੰ ਐਨੀ ਹੀ ਮਹਿੰਗੀ ਡੈਲ ਖਰੀਦ ਕੇ ਦੇਵੇਗਾ ਜਿੰਨੀ ਮਹਿੰਗੀ ਰਵੀ ਨੇ ਖ੍ਰੀਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਕੋਈ ਤਰਕੀਬ ਸੋਚਣ ਲੱਗਾ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਦੀ ਭੂਆ ਮਿਲਣ ਲਈ ਆਈ। ਇਕ - ਦੋ ਵਾਰ ਜਦ ਭੂਆ ਜੀ ਨੇ ਰੋਹਿਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਰਸ ਖੋਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਗੌਰ ਨਾਲ ਪਰਸ ਦੇ ਅੰਦਰ ਵੇਖਿਆ। ਰੋਹਿਤ ਨੇ ਅਨੁਮਾਨ ਲਗਾ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਭੂਆ ਜੀ ਦੇ ਪਰਸ ਵਿੱਚ ਚੰਗੇ-ਖਾਸੇ ਰੁਪਏ ਹਨ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਭੂਆ ਚਲੀ ਗਈ।

ਜਦ ਰੋਹਿਤ ਦੀ ਦੀਦੀ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਕੇਵਲ ਇਕ ਹੀ ਦਿਨ ਬਾਕੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਉਸੇ ਸ਼ੋਅ-ਰੂਮ ਤੇ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਉਹੋ ਜਿਹੀ ਹੀ ਮਹਿੰਗੀ ਬਾਰਬੀ ਡੈਲ ਖ੍ਰੀਦੀ ਜਿਹੋ ਜਿਹੀ ਰਵੀ ਨੇ ਖ੍ਰੀਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਤੋਹਫੇ ਨੂੰ ਪੈਕ

ਕਰਵਾ ਲਿਆ। ਫਿਰ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਰਮਾ ਨੂੰ ਕੰਨੋ-ਕੰਨ ਖਬਰ ਤਕ ਨਾ ਹੋਣ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਪੈਕ ਕੀਤਾ ਤੋਹਫ਼ਾ ਅੰਦਰ ਇਕ ਜਗ੍ਹਾ ਲੁਕਾ ਦਿੱਤਾ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਉਹ ਜਲਦੀ ਉਠ ਗਿਆ। ਜਿੰਨੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿੱਚ ਰੋਹਿਤ ਦਿਖਾਈ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਨੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਵਿੱਚ ਰਮਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰੋਹਿਤ ਨੇ ਉਠਦੇ ਹੀ ਰਮਾ ਦੀਦੀ ਨੂੰ 'ਦੀਦੀ, ਜਨਮ ਦਿਨ ਮੁਬਾਰਕ ਹੋਵੇ' ਕਿਹਾ। ਰਮਾ ਨੇ ਬੜੀ ਖੁਸ਼ੀ ਅਤੇ ਮੁਸਕੁਰਾਹਟ ਨਾਲ ਉਸਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿਤਾ ਅਤੇ ਗਲੇ ਲਗਾਇਆ।

ਜਨਮ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਮਨਾਇਆ ਜਾਣਾ ਸੀ। ਰਮਾ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਦੋ-ਚਾਰ ਸਹੇਲੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਸੀ। ਜਦ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਰਮਾ ਦਾ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ ਜਾਣ ਲਗਾ ਤਾਂ ਅਚਾਨਕ ਰੋਹਿਤ ਅੰਦਰੋਂ 'ਜਨਮ ਦਿਨ ਮੁਬਾਰਕ ਦੀਦੀ, ਜਨਮ ਦਿਨ ਮੁਬਾਰਕ ਹੋਵੇ' ਚੀਕਦਾ ਹੋਇਆ ਆਇਆ। ਉਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਪੈਕ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਤੋਹਫ਼ਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਉਹ ਤੋਹਫ਼ਾ ਰਮਾ ਨੂੰ ਫੜਾ ਦਿੱਤਾ।

'ਇਹ ਕੀ? ਇਸ ਪੈਕਟ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜਾ ਤੋਹਫ਼ਾ ਹੈ ? ਕਿਥੋਂ ਲਿਆ ਹੈ? ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਣ ਦਿੱਤਾ?' ਰਮਾ ਨੇ ਕਈ ਸਵਾਲ ਕਰ ਦਿਤੇ।

'ਬਸ ਦੀਦੀ ਇਹ ਨਾ ਪੁੱਛੋ। ਹੁਣ ਖੇਲ ਕੇ ਵੇਖੋ।' ਰੋਹਿਤ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਰਮਾ ਨੇ ਪੈਕਟ ਖੋਲਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਐਨੀ ਸੁੰਦਰ ਬਾਰਬੀ ਡੈਲ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਈ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਹਿਲਾਂ ਤਾਂ ਰੋਹਿਤ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਲੇਕਿਨ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਉਹਨੂੰ ਕੋਈ ਚਿੰਤਾ ਸਤਾਉਣ ਲਗੀ।

ਜਦ ਚਾਹ ਵਰਗੀ ਪੀ ਕੇ ਰਮਾ ਦੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਤਾਂ ਰਮਾ ਨੇ ਡੈਲ ਨੂੰ ਧਿਆਨ ਨਾਲ ਵੇਖਿਆ। ਡੈਲ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਇਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਪਰਚੀ ਚਿਪਕੀ ਹੋਈ ਸੀ ਜਿਸ ਤੇ

ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਜਲਦਬਾਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਰੋਹਿਤ ਨੇ ਉਸ ਪਰਚੀ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਹੀ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਰਮਾ ਨੇ ਰੋਹਿਤ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ - 'ਰੋਹਿਤ, ਇਕ ਹਜ਼ਾਰ ਰੁਪਏ ਦੀ ਆਈ ਹੈ ਨਾ ਇਹ ਡੌਲ?' ਰੋਹਿਤ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ 'ਹਾ' ਵਿੱਚ ਸਿਰ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤਾ। ਰਮਾ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ ਵਿੱਚ ਤੋਹਫ਼ਾ ਵਾਪਸ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ- 'ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਤੋਹਫ਼ਾ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਐਨੇ ਰੁਪਏ ਕਿਥੋਂ ਆਏ? ਸੱਚ-ਸੱਚ ਦੱਸ।'

ਰੋਹਿਤ ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਹੀ ਜਿਵੇਂ ਸੁੰਨ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਜਿਵੇਂ ਉਸ ਦੀ ਚੋਰੀ ਫੜੀ ਗਈ ਹੋਵੇ। ਆਖਿਰ ਰੋਹਿਤ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੱਚ ਦੱਸਣੀ ਪਈ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਦ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇ ਭੂਆ ਜੀ ਦੇ ਪਰਸ ਵਿਚੋਂ ਰੁਪਏ ਚੋਰੀ ਕੀਤੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੰਬ

ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਡਰ ਵੀ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕਦੇ ਅਜਿਹਾ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਸੀ।

ਰੋਹਿਤ ਨੇ ਕੰਨ ਫੜ ਲਏ ਅਤੇ ਬੋਲਿਆ- 'ਦੀਦੀ, ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ ਸੀ।'

ਰਮਾ ਬੋਲੀ- 'ਰੋਹਿਤ, ਮੈਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਜੋ ਮੇਰੇ ਭਰਾ ਨੂੰ ਗਲਤ ਰਾਹ ਤੇ ਜਾਣ ਲਈ ਉਕਸਾਏ। ਅਸੀਂ ਕੱਲ ਨੂੰ ਇਹ ਤੋਹਫ਼ਾ ਵਾਪਸ ਕਰਕੇ ਆਵਾਂਗੇ ਅਤੇ ਫਿਰ ਤੂੰ ਭੂਆ ਜੀ ਤੋਂ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗੋਗਾ। ਭੈਣ-ਭਰਾ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਮਹਿੰਗੇ ਤੋਹਫ਼ਿਆਂ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਸੱਚੇ ਮਨ ਨਾਲ ਵਧਦਾ ਹੈ। ਸੱਚਾ ਪਿਆਰ ਲੱਖਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਦੇ ਤੋਹਫ਼ਿਆਂ ਤੋਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੀਮਤੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਜਿਹਾ ਤੋਹਫ਼ਾ ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ੀ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ।'

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਦੋਵੇਂ ਭੈਣ-ਭਰਾ ਸੋਅ-ਹੂਮ ਤੇ ਤੋਹਫ਼ਾ ਵਾਪਸ ਕਰਨ ਲਈ ਜਾ ਰਹੇ ਸਨ। ■

□ ਕਿਰਣ ਬਾਲਾ

ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਜਹਾਜ਼

Q- ਇਹ ਤਾਂ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਕ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੇ ਇਕ ਜਹਾਜ਼ ਹਨ। ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਜਹਾਜ਼ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜਾਣਦੇ ਹੋ?

ਸਪੇਸ ਵਿਗਿਆਨ ਅਤੇ ਹਵਾਬਾਜ਼ੀ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਵੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਹਾਸਿਲ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਅਮਰੀਕੀ ਕੰਪਨੀ ਸਟ੍ਰੋਟੋਲਾਂਚ ਸਿਸਟਮ ਕਾਪਰ ਦੁਆਰਾ ਨਿਰਮਿਤ ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਜਹਾਜ਼ ਰਾਕ ਨੇ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਦੇ ਮੌਜੇਵ ਡੇਜਰਟ ਦੇ ਉਪਰ ਪਹਿਲੀ ਉੜਾਨ ਭਰੀ।

ਮੌਜੇਵ ਏਰੂ ਐਂਡ ਸਪੇਸ ਪੋਰਟ ਤੋਂ ਜਹਾਜ਼ ਨੇ ਸਥਾਨਕ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ 13 ਅਪ੍ਰੈਲ, 2019, ਸ਼ਨੀਵਾਰ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ 7 ਵਜੇ ਉੜਾਨ ਭਰੀ। ਸੈਂਕੜੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਉਤਸਾਹਿਤ ਭੀੜ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਸ ਜਹਾਜ਼ ਨੇ ਢਾਈ ਘੰਟੇ ਦੀ ਸਫਲ ਉੜਾਨ ਦੇ ਬਾਦ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਲੈਂਡਿੰਗ ਕੀਤੀ। ਉੜਾਨ ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਇਸ ਦੀ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਤੀ 189 ਮੀਲ (ਲਗਭਗ 304 ਕਿਲੋਮੀਟਰ) ਪ੍ਰਤੀ ਘੰਟਾ ਅਤੇ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉੱਚਾਈ 17000 ਫੁੱਟ (5182 ਮੀਟਰ) ਰਹੀ। ਸਟ੍ਰੋਟੋਲਾਂਚ ਦੇ ਸੀਈਓ ਜੀਨ ਫਲਾਈਡ ਨੇ ਇਹਨੂੰ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਉੜਾਨ ਦੱਸਿਆ।

ਇਹ ਵਿਸ਼ਾਲ ਜਹਾਜ਼ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਰਹਿ ਕੇ ਰਾਕੇਟ ਛੱਡਣ ਵਿੱਚ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਮਦਦ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਲਾਂਚਪੇਡ ਦੇ ਹੀ ਸੇਟੋਲਾਈਟ ਨੂੰ ਸਪੇਸ ਵਿੱਚ ਭੇਜਣਾ ਸੰਭਵ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਸਟ੍ਰੋਟੋਲਾਂਚ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਮਾਈਕਰੋਸਾਫਟ ਦੇ ਸਹਿ-ਸੰਸਥਾਪਕ ਪਾਲ ਏਲੇਨ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਰਾਕ ਨਾਮ ਦੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ਾਲ ਸਫੈਦ ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਵਿੰਗ ਸਪੇਨ (ਡੈਨੋਂ ਦਾ ਫੈਲਾਵ) 117 ਮੀਟਰ ਹੈ, ਜੋ ਫੁੱਟਬਾਲ ਮੈਦਾਨ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਦੇ ਲਗਭਗ ਬਰਾਬਰ ਹੈ। ਦੋ ਬਾਡੀ (ਟਵਿਨ ਫਿਊਜਲੇਜ਼)

ਵਾਲੇ ਇਸ ਜਹਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਛੇ ਬੋਇੰਗ 747 ਇੰਜਨ ਲੱਗੇ ਹਨ।

ਜਹਾਜ਼ ਐਨਾ ਵੱਡਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦੇ ਪੰਖ ਦਾ ਫੈਲਾਵ ਇਕ ਅਮਰੀਕੀ ਫੁੱਟਬਾਲ ਮੈਦਾਨ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਸੇਟੋਲਾਈਟ ਦੇ ਲਾਂਚ ਪੇਡ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਖ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਤਿੰਨ ਸੇਟੋਲਾਈਟ ਦੇ ਨਾਲ ਰਾਕੇਟ ਦੀ ਜਗ੍ਹਾ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ 35000 ਫੁੱਟ ਦੀ ਉੱਚਾਈ ਤੋਂ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਤਜ਼ਰਬਾ ਹੋਏਗਾ। ਜਹਾਜ਼ ਦਾ ਮੰਤਵ ਸਪੇਸ ਵਿੱਚ ਸੇਟੋਲਾਈਟ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 10 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਤਕ ਉਡਣਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਪੇਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਭੇਜਣਾ ਰਾਕੇਟ ਨਾਲ ਭੇਜਣ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਸਤਾ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਸਟ੍ਰੋਟੋਲਾਂਚ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਸਾਡਾ ਮੰਤਵ ਸਪੇਸ ਦੀ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਜਹਾਜ਼ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਵਿੰਗ ਦੇ ਕੇਂਦਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਤਿੰਨ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਨਾਲ ਭਰੇ ਰਾਕੇਟ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਡਿਜਾਇਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

ਰਾਕ ਦੀ ਸਫਲ ਉੜਾਨ ਨਾਲ ਸਪੇਸ ਵਿਗਿਆਨ ਵਿੱਚ ਨਵੀਂ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਦੀ ਉਮੀਦ ਬਣੀ ਹੈ। ਜਹਾਜ਼ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਹਵਾ ਵਿੱਚ ਲੈ ਜਾ ਕੇ ਰਾਕੇਟ ਛੱਡ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਸਮਰੱਥਾ 2.27 ਲੱਖ ਕਿਗ੍ਰਾ: ਵਜਨ ਤਕ ਦੇ ਰਾਕੇਟ ਅਤੇ ਸੇਟੋਲਾਈਟ ਨੂੰ 35000 ਫੁੱਟ ਦੀ ਉੱਚਾਈ ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਛੱਡਣ ਦੀ ਹੈ।

ਇਹ ਪਲੇਨ ਸੇਟੋਲਾਈਟ ਨੂੰ ਸਪੇਸ ਵਿੱਚ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਜਮਾਤ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਵਿੱਚ ਮਦਦ ਕਰੇਗਾ। ਮੌਜੂਦਾ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਟੇਕਾਵਾਫ ਰਾਕੇਟ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਉਪਗ੍ਰਹਿਆਂ ਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਕ ਜਹਾਜ਼ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਬਾਦ ਉਪਗ੍ਰਹਿਆਂ ਨੂੰ ਜਮਾਤ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਪਲੇਨ ਬਿਹਤਰ ਹੋਏਗਾ ਅਤੇ ਉਪਗ੍ਰਹਿ ਛੱਡਣ ਦਾ ਖਰਚ ਵੀ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਏਗਾ।

ਨਾਸਾ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨ ਮਿਸ਼ਨ ਨਿਦੇਸ਼ਾਲਯ ਦੇ ਏਡਮਿਨਿਸਟ੍ਰੇਟਰ ਥਾਮਸ ਜੁਬੁਰਚੇਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਸ ਪਲੇਨ ਦਾ ਉੜਾਨ ਭਰਨਾ ਸਟ੍ਰੋਟੋਲਾਂਚ ਟੀਮ ਦੇ ਲਈ ਇਹ ਮੀਲ ਦਾ ਪੱਥਰ ਹੈ। ਇਹ ਸਪੇਸ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਅਤੇ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਪਰੇ ਜਾਣ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੈ। ■

ਵਿਗਿਆਨ

ਪੁਸ਼ਟੋਤਰੀ

□ ਘੰਡੀਲਾਲ ਅਗਰਵਾਲ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣ ਵਾਲੇ ਬਰਤਨ ਹੇਠਾਂ ਕਾਲੇ ਅਤੇ
ਉਪਰੋਂ ਚਮਕਦਾਰ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ?

ਉਤੱਤਰ : ਕਾਲੀ ਵਸਤੂ ਗਰਮੀ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਸਮਾਂ ਲੈਂਦੀ ਹੈ।
ਖਾਣਾ ਪਕਾਉਣ ਦੇ ਬਰਤਨਾਂ ਦੇ ਤਲੇ ਕਾਲੇ
ਰੱਖੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਤਾਂਕਿ ਬਰਤਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਗਰਮੀ
ਨੂੰ ਗੁਹਿਣ ਕਰਕੇ ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਖਾਣਾ ਪਕਾ ਦੇਵੇ।
ਦੂਜੀ ਗੱਲ ਬਰਤਨਾਂ ਦੀ ਉਪਰੀ ਸਤ੍ਤਾ ਚਮਕਦਾਰ
ਇਸ ਲਈ ਰੱਖੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਤਾਂਕਿ ਬਰਤਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਗਰਮੀ
ਬਾਹਰ ਨਾ ਨਿਕਲ ਸਕੇ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਬਰਫ ਨੂੰ ਬੋਰੀ ਜਾਂ ਬੁਰਾਦੇ ਵਿੱਚ ਕਿਉਂ ਰੱਖਦੇ ਹਨ?

ਉਤੱਤਰ : ਬੋਰੀ ਅਤੇ ਬੁਰਾਦੇ ਵਿੱਚ ਤਮਾਂ ਛੇਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਛੇਕਾਂ ਵਿੱਚ
ਹਵਾ ਭਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਕਿ ਹਵਾ ਗਰਮੀ ਦੀ
ਕੁਚਾਲਕ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਬਾਹਰ ਦੀ ਗਰਮੀ ਨੂੰ ਅੰਦਰ ਬਰਫ ਤਕ ਜਾਣ ਤੋਂ
ਰੋਕਦੀ ਹੈ। ਫਲਸਰੂਪ, ਬਰਫ ਪਿਘਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਸ, ਇਹੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ
ਬਰਫ ਨੂੰ ਬੋਰੀ ਜਾਂ ਬੁਰਾਦੇ ਵਿੱਚ ਹੀ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗਰਮੀ ਅਤੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਠੰਡ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ?

ਉਤੱਤਰ : ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਵਿੱਚ ਰੇਤ ਦੀ ਅਧਿਕਤਾ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਰੇਤ ਗਰਮੀ ਦਾ ਚੰਗਾ
ਅਬਜ਼ਰਵਰ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਦਿਨ ਦੇ ਸਮੇਂ ਗਰਮੀ ਨੂੰ ਸਮਾ ਕੇ ਰੇਤਲੇ ਕਣ
ਗਰਮ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਥੇ ਗਰਮੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਰੇਤਲੇ ਕਣ ਗਰਮੀ ਨੂੰ
ਕੱਢ ਕੇ ਰਾਤ ਨੂੰ ਠੰਡੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਨਾਲ ਰਾਤ ਨੂੰ ਉਥੇ ਠੰਡ ਰਹਿੰਦੀ
ਹੈ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਚਿੜੀਆਂ ਸਰਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਖੰਭ ਕਿਉਂ ਫੈਲਾਈ ਰੱਖਦੀਆਂ ਹਨ?

ਉਤੱਤਰ : ਜਦ ਸਰਦੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਚਿੜੀਆਂ ਅਕਸਰ ਆਪਣੇ
ਖੰਭ ਫੈਲਾਏ ਹੋਏ ਵੇਖੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਉਹ ਅਜਿਹਾ ਕਿਉਂ
ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ? ਜਦ ਚਿੜੀਆਂ ਖੰਭ ਫੈਲਾ ਕੇ ਬੈਠਦੀਆਂ ਹਨ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ
ਦੇ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਖੰਭਾਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਹਵਾ ਦੀ ਪਰਤ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।
ਕਿਉਂਕਿ ਹਵਾ ਗਰਮੀ ਦੀ ਕੁਚਾਲਕ ਹੈ ਜੋ ਚਿੜੀਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰ ਦੀ
ਗਰਮੀ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਰੋਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਚਿੜੀਆਂ
ਸਰਦੀ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੋਂ ਖੁਦ ਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਿੱਚ ਸਮਰੱਥ ਹੋ
ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ।

□ ਸੁਰਿੰਦਰ ਕੌਰ ਰੋਮੀ

ਮਿੱਠੇ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਫਲ

ਬਹੁਤ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਰਾਜਾ ਰਾਜ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਸੀ। ਉਹ ਨੇਕ ਦਿਲ ਤੇ ਇਨਸਾਫ਼ ਪਸੰਦ ਰਾਜਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਪਰਜਾ ਉਸ ਦਾ ਬਹੁਤ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਰਾਜ ਵਿੱਚ ਹਰ ਕੋਈ ਵਿਅਕਤੀ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਸੀ। ਇਕ ਦਿਨ ਰਾਜਾ ਆਪਣੇ ਵਜੀਰ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਨੇੜੇ ਵਾਲੇ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਗਿਆ। ਗਰਮੀ ਦਾ ਮੌਸਮ ਸੀ। ਰਾਜਾ ਤੇ ਵਜੀਰ ਕਾਫ਼ੀ ਦੇਰ ਤੱਕ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਕਾਰ ਵਾਸਤੇ ਇੱਧਰ-ਉਧਰ ਘੁੰਮਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾ ਲੱਗਾ। ਦੁਪਹਿਰ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਰਾਜਾ ਤੇ ਵਜੀਰ ਥੱਕ ਕੇ ਇਕ ਅੰਬ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਹੇਠਾਂ ਆਰਾਮ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਉਹ ਅੰਬ ਦੀ ਸੰਘਣੀ ਛਾਂ ਥੱਲੇ ਆਰਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਕੋਇਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣਾਈ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਕੋਇਲ ਇਨਸਾਨਾਂ ਵਾਂਗ ਬੋਲਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਕ ਪਿਆਰ

ਭਰਿਆ ਰੀਤ ਗਾ ਰਹੀ ਸੀ। ਕੋਇਲ ਗਾ ਰਹੀ ਸੀ -
ਮੈਂ ਕਾਲੀ ਕੋਇਲ ਹਾਂ,
ਮੈਂ ਅੰਬਾਂ ਦੀ ਮੱਤਵਾਲੀ ਹਾਂ,
ਮੈਂ ਮਿੱਠੇ ਬੋਲ ਬੋਲਦੀ ਹਾਂ,
ਮੈਂ ਪ੍ਰਭੂ ਦਾ ਯਸ ਗਾਉਂਦੀ ਹਾਂ,
ਮੈਂ ਹਰੇਕ ਦੇ ਮਨ ਭਾਉਂਦੀ ਹਾਂ।

ਕੋਇਲ ਦਾ ਇਹ ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ ਰੀਤ ਸੁਣ ਕੇ ਰਾਜਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਨ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਜੀਰ ਨੂੰ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸ ਕੋਇਲ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਆਪਣੇ ਰਾਜ ਮਹਿਲ ਵਿੱਚ ਲੈ ਚਲੋ। ਅਸੀਂ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਇਸ ਦੇ ਪਿਆਰੇ-ਪਿਆਰੇ, ਮਿੱਠੇ-ਮਿੱਠੇ ਬੋਲ ਸੁਣਿਆ ਕਰਾਂਗੇ। ਵਜੀਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਫੜਨ ਦੀ ਬੜੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਕੋਇਲ ਬਹੁਤ ਚਲਾਕ ਸੀ। ਉਹ ਅੰਬ ਦੇ ਪੱਤਿਆਂ ਵਿੱਚ ਲੁਕ ਗਈ ਤੇ ਵਜੀਰ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾ ਆਈ। ਆਖਿਰ ਵਜੀਰ ਅਤੇ ਰਾਜਾ ਖਾਲੀ ਹੱਥ ਹੀ ਮਹਿਲ ਵਾਪਸ ਚਲੇ ਗਏ। ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਰਾਜੇ ਨੇ ਸਹਿਰ ਵਿੱਚ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਵਿਅਕਤੀ ਇਸ ਗਾਉਣ ਵਾਲੀ ਕੋਇਲ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਲਿਆਵੇਗਾ ਉਸ

ਦਾ ਵਿਆਹ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਹ ਐਲਾਨ ਸੁਣ ਕੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਚੰਗੇ-ਚੰਗੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਥਿਆਰ ਲੈ ਕੇ ਉਸ ਕੋਇਲ ਨੂੰ ਫੜਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਪਰ ਸਭ ਵਿਅਰਥ। ਉਹ ਕੋਇਲ ਕਿਸੇ ਦੇ ਹੱਥ ਨਾ ਆਈ। ਉਸ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਇਕ ਮਜ਼ਦੂਰ ਅਤੇ ਉਸ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਵੀ ਰਾਜੇ ਦਾ ਇਹ ਐਲਾਨ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਕੋਇਲ ਨੂੰ ਫੜ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਮਜ਼ਦੂਰ ਦਾ ਪੁੱਤਰ ਬਹੁਤ ਸਿਆਣਾ ਅਤੇ ਮਿੱਠੇ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਲੈ ਕੇ ਉਹ ਅੰਬ ਦੇ ਦਰੱਖਤ ਥੱਲੇ ਥੈਠਾ ਰਿਹਾ, ਪਰ ਕੋਇਲ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਨਾ ਸੁਣੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਉਥੇ ਰਾਤ ਪੈ ਗਈ। ਜਦੋਂ ਸਵੇਰੇ ਹੋਣ ਨੂੰ ਆਈ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਕੋਇਲ ਨੂੰ ਮਿੱਠੀ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਰੀਤ ਗਾਉਂਦੇ ਸੁਣਿਆ। ਰੀਤ ਸੁਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਬੜੇ ਨਿਮਰਤਾ ਭਰੇ ਲਹਿਜੇ ਵਿੱਚ ਕੋਇਲ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਚਾਈ ਦੇ ਰਾਹ ਤੇ ਚਲਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ ਆਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਾਫ਼-ਸਾਫ਼ ਦੱਸ ਦਿੱਤਾ। ਕੋਇਲ ਉਸ ਦੀ ਇਮਾਨਦਾਰੀ ਅਤੇ ਮਿੱਠੇ ਸੁਭਾਅ ਕਾਰਨ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ। ਉਹ ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਚੱਲਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ। ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਕੋਇਲ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਮੌਢੇ ਤੇ ਬਿਠਾ ਲਿਆ ਤੇ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਵੱਲ ਚੱਲ ਪਿਆ। ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਜਦੋਂ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਕੋਇਲ ਨੂੰ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। ਕੋਇਲ ਨੇ ਰਾਜ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪਿਆਰ ਭਰਿਆ ਰੀਤ ਸੁਣਾਇਆ। ਸਭ ਦਰਬਾਰੀ ਇਸ ਕੋਇਲ ਦੀ ਮਿੱਠੀ ਥੋਲੀ ਸੁਣ ਕੇ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਰਾਜੇ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਾਅਦੇ ਮੁਤਾਬਕ ਉਸ ਮਜ਼ਦੂਰ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਦਾ ਵਿਆਹ ਰਾਜਕੁਮਾਰੀ ਨਾਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ■

ਵਿਗਿਆਨ ਕਥਾ : ਰਾਧੇ ਲਾਲ

ਸੈਕਰੀਨ ਦੀ ਖੋਜ

R ਰਮੀ ਦਾ ਮਹੀਨਾ ਸੀ। ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਵੇਲਾ ਸੀ। ਆਕਾਸ਼ ਸਾਫ਼ ਸੀ। ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਜੈ ਸੈਨ ਨੇ ਸੇਠ ਜੀ ਦੇ ਪੁੱਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ - "ਅੱਜ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ ਲੋਕ ਘੁੰਮਣ ਚਲਾਂਗੇ।"

"ਹਾਂ ਚਲੋ," ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਹਾਮੀ ਭਰੀ।

ਅਗਲੇ ਹੀ ਪਲ ਉਹ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਸਨ। ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਹ ਖੁਸ਼ ਹੋਏ। ਤਿੰਨੋਂ ਲੜਕੇ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਇਧਰ-ਉਧਰ ਉਛਲ-ਕੂਦ ਕਰਨ ਲਗੇ।

ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਉਹ ਪਾਰਕ ਦੇ ਇਕ ਬੈਂਚ ਤੇ ਜਾ ਬੈਠੇ। ਉਥੋਂ ਕੁਝ ਹੀ ਦੂਰੀ ਤੇ ਪਾਰਕ ਦੇ ਬਾਹਰ ਇਕ ਠੇਲੇ ਵਾਲਾ ਸਰਬਤ ਵੇਚ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਸੁਮਨ ਨੇ ਸਰਬਤ ਪੀਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਜਾਹਿਰ ਕੀਤੀ। ਸ਼ਸ਼ੀ ਅਤੇ ਸੰਤੋਸ਼ ਵੀ ਪਿੱਛੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ।

ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਤਿੰਨਾਂ ਨੂੰ ਸਰਬਤ ਪੀਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਜਦੋਂ ਉਹ ਸਰਬਤ ਪੀ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਏ ਤਾਂ ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ - "ਸਰਬਤ ਕਿਵੇਂ ਲਗਾ?" "ਮਿੱਠਾ।" ਸਾਰੇ ਇੱਕਠੇ ਥੋਲੇ।

"ਮਿੱਠਾ ਕਿਉਂ ਸੀ?" ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਸੰਤੋਸ਼ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ।

"ਚੀਨੀ ਘੁੱਲੀ-ਮਿਲੀ ਸੀ," - ਉਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ।

"ਅਜਿਹੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ।" - ਅਧਿਆਪਕ ਥੋਲੇ।

"ਤਾਂ ਫਿਰ?"

"ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਚੀਜ਼ ਦੀ ਥਾਂ ਸੈਕਰੀਨ ਮਿਲਾ ਦਿਤਾ ਗਿਆ ਹੈ।

"ਬੋੜਾ ਜਿਹਾ ਸੈਕਰੀਨ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਮਿੱਠਾ ਬਣਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।" -ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਦੱਸਿਆ।

"ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਹੈ।" ਤਿੰਨੋਂ ਹੈਰਾਨ ਸਨ।

"ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਸੈਕਰੀਨ ਦੀ ਕਾਢ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ?"

ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਜੈ ਸੈਨ ਨੇ ਤਿੰਨਾਂ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਅਸੀਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ? ਆਪ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਬਾਰੇ ਵਿੱਚ ਦੱਸੋ।"

ਤਿੰਨੋਂ ਉਤਸੁਕ ਹੋ ਉਠੇ।

"ਫਿਰ ਸੁਣੋ।" - ਉਹ ਬੋਲੇ।

"ਇਕ ਵਿਗਿਆਨਕ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਵਿੱਚ ਉਹ ਇਕ ਵਾਰ ਕੋਲਤਾਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ 'ਟਾਲੂਇਨ' ਨਮਕ ਕਾਰਬਨਿਕ ਯੋਗਿਕ ਤੇ ਕੁਝ ਕੰਮ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਸ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਉਸ ਯੋਗਿਕ ਤੇ ਕਈ ਰਸਾਇਣਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕੀਤੇ।" ਕਹਿੰਦੇ-ਕਹਿੰਦੇ ਅਧਿਆਪਕ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੋਂ ਉਠ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ। ਫਿਰ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਅਗੇ ਵਧਾਈ। "ਉਹ ਘੰਟਿਆਂ ਬਧੀ ਪ੍ਰਯੋਗ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਭੋਜਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਉਹਨੂੰ ਬੁਲਾਵਾ ਆਇਆ। ਪਰ ਉਹ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿੱਚ ਐਨਾ ਮਗਨ ਰਿਹਾ ਕਿ ਖਾਣੇ ਦੀ ਜਗ ਵੀ ਸੁਧ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਦੂਸਰੀ ਵਾਰ ਬੁਲਾਵਾ ਆਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਟਾਲ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਕਈ ਵਾਰ ਬੁਲਾਵਾ ਆਇਆ ਤਾਂ ਲਾਚਾਰ ਹੋ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੀ ਥਾਂ ਤੋਂ ਉਠਣਾ ਪਿਆ।"

"ਫਿਰ ਕੀ ਹੋਇਆ?" ਸੁਮਨ ਨੇ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹਿਆ।

ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸ਼ਾਂਤ ਕਰਨ ਲਈ ਅਗੇ ਕਿਹਾ- "ਉਹ ਵਿਗਿਆਨਕ ਇਟਪਟ ਭੋਜਨ ਕਰਕੇ ਫਿਰ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਯੋਗ ਵਿੱਚ ਜੁੱਟ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਇਸ ਜਲਦਬਾਜੀ ਵਿੱਚ ਉਹ ਭੋਜਨ ਕਰਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੇ ਹੱਥਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੋ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਕਿਆ। ਜਿਵੇਂ - ਤਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਭੋਜਨ ਕਰਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਦਿਤਾ.."

"ਅੱਛਾ ਤਾਂ" ਸ਼ਸ਼ੀ ਵਿਚੋਂ ਬੋਲ ਉਠਿਆ।

"ਜਾਣਦੇ ਹੋ, ਜਦ ਉਸ ਵਿਗਿਆਨਕ ਨੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਗਰਾਹੀ ਮੁੰਹ ਵਿੱਚ ਪਾਈ ਤਾਂ ਉਹ ਉਹਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਮਿੱਠੀ ਲੱਗੀ। ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਗਹੁ ਨਾਲ ਭੋਜਨ

ਵੱਲ ਵੇਖਿਆ। ਉਸ ਦੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦਾ ਠਿਕਾਣਾ ਨਾ ਰਿਹਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਅਜਿਹੀ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਜੋ ਮਿੱਠੀ ਹੋਵੇ, ਮਿੱਠੀ ਲੱਗੇ।" ਐਨਾ ਕਹਿ ਕੇ ਅਧਿਆਪਕ ਚੁਪ ਹੋ ਗਏ।

"ਇੰਝ ਕਿਵੇਂ ਹੋਇਆ?" ਸਾਰੇ ਹੈਰਾਨ ਸਨ।

"ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ।" ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਰਾਜ ਖੋਲਿਆ, ਉਸ ਵਿਗਿਆਨਕ ਨੇ ਤਦ ਕੇਵਲ ਆਪਣੀਆਂ ਉੱਗਲੀਆਂ ਨੂੰ ਜੀਭ ਨਾਲ ਚੱਟਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ। ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਉੱਗਲੀਆਂ ਮਿੱਠੀਆਂ ਲੱਗੀਆਂ। ਨਤੀਜਾ ਇਹ ਹੋਇਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ ਦਿਮਾਗ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਕ੍ਰਿਆਸ਼ੀਲ ਹੋ ਉਠਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਝੱਟ ਇਕ ਗੱਲ ਆਈ, ਇਹ ਕਿਸੇ ਰਸਾਇਣ ਦਾ ਅਸਰ ਹੈ।"

"ਤਾਂ ਫਿਰ?" ਸ਼ਸ਼ੀ ਨੇ ਬੇਸਬਰੀ ਜਾਹਿਰ ਕੀਤੀ।

"ਹੁਣ ਉਸ ਵਿਗਿਆਨਕ ਦਾ ਧਿਆਨ ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਹਟ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਭੋਜਨ ਵਿੱਚੇ ਹੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਵੱਲ ਵਧਿਆ। ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਹਰੇਕ ਰਸਾਇਣ ਨੂੰ ਚੱਖਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, ਜਿਹਨਾਂ ਨੂੰ ਉਹ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਖੋਜ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਵਿੱਚ ਉਪਯੋਗ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬੋੜੀ ਦੇਰ ਬਾਦ ਮਿੱਠਾ ਲੱਗਣ ਵਾਲਾ ਰਸਾਇਣ ਉਸ ਦੀ ਪਕੜ ਵਿੱਚ ਆ ਗਿਆ। ਪਕੜ ਵਿੱਚ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਠਿਕਾਣਾ ਨਾ ਰਿਹਾ।"

ਅਧਿਆਪਕ ਵਿਜੈ ਸੈਨ ਨੇ ਆਪਣੀ ਗੱਲ ਖਤਮ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ - "ਇਹ ਸੰਯੋਗ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਕ ਸਾਧਾਰਣ ਜਿਹੀ ਘਟਨਾ ਨਾਲ 'ਸੈਕਰੀਨ' ਦੀ ਖੋਜ ਹੋਈ। ਕਈ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵਿੱਚ ਹੁਣ ਇਸ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ।"

"ਉਸ ਵਿਗਿਆਨਕ ਦਾ ਕੀ ਨਾਮ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ 'ਸੈਕਰੀਨ' ਦੀ ਕਾਢ ਕੱਢੀ?" ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਇਕੋ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਜੀ ਤੋਂ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ- **ਫਾਲਬਰਗ।**" ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਪੁੱਛਿਆ - "ਹੁਣ ਤਾਂ ਸੈਕਰੀਨ ਦੀ ਖੋਜ ਬਾਰੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਾਣ ਗਏ?"

"ਬਿਲਕੁਲ," ਤਿੰਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ। ਫਿਰ ਉਹ ਸਾਰੇ ਘਰ ਵੱਲ ਰਵਾਨਾ ਹੋ ਗਏ।

ਬਾਲ ਕਹਾਣੀ : ਮੀਰਾ ਸਿੰਘ

ਛੁਗੀ ਦੀ ਜ਼ਿੱਦ

ਜਾ ਮਪੁਰ ਪਿੰਡ ਵਿੱਚ ਬਗੀਚੇ ਦੇ ਕੋਲ ਇਕ ਪ੍ਰਾਇਮਰੀ ਸਕੂਲ ਸੀ। ਜਿਥੇ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬੱਚੇ ਰੋਜ਼ ਪੜ੍ਹਨ ਜਾਇਆ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਉਸੇ ਸਕੂਲ ਦੇ ਪਿਛਵਾੜੇ ਵਿੱਚ ਰਾਣੀ ਚੂਹੀ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਇਕ ਖੁੱਡ ਦੇ ਅੰਦਰ ਸੁਖ-ਸ਼ਾਂਤੀ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਰਾਣੀ ਹੱਸਮੁਖ, ਨਟਖੱਟ, ਮਿਲਨਸਾਰ ਅਤੇ ਸਾਹਸੀ ਸੀ ਇਸ ਲਈ ਸਭ ਦੀ ਪਿਆਰੀ ਅਤੇ ਲਾਡਲੀ ਸੀ।

ਖੁੱਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਰਾਣੀ ਅਕਸਰ ਸਕੂਲ ਦੇ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਸਦੇ, ਖੇਡਦੇ, ਪੜਦੇ-ਲਿਖਦੇ ਵੇਖਿਆ ਕਰਦੀ। ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੜਦੇ ਵੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦਾ ਜੀਅ ਪੜਨ ਲਈ ਲਲਚਾਉਂਦਾ। ਇਕ ਦਿਨ

ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਅਧਿਆਪਕ ਜਦ ਸਿਖਿਆ ਦੇ ਮਹੱਤਵ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਕੰਨ ਲਗਾ ਕੇ ਸੁਣ ਰਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਨਿਸ਼ਚਾ ਕਰ ਲਿਆ ਕਿ ਉਹ ਵੀ ਪੜ੍ਹੇਗੀ-ਲਿਖੇਗੀ। ਪੜ੍ਹ-ਲਿਖ ਕੇ ਚੂਹਾ ਜਾਤੀ ਦਾ ਉਦਾਰ ਕਰੇਗੀ। ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ? ਆਪਣੀ ਮਨ ਦੀ ਗੱਲ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਰੱਖੀ। ਉਸ ਦੀ ਖਾਹਿਸ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲੇ ਚਿੰਤਾ ਵਿੱਚ ਡੁਬ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਆਪਣੇ-ਆਪਣੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਉਹਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕਰਨ ਲੱਗੇ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਕ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਇਹੀ ਸਮਝਾਉਣ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਕਿ ਵਿਅਰਥ ਦੇ ਲਫੜੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਪੈਣਾ।

ਦਰਅਸਲ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਡਰ ਸੀ ਕਿ ਪੜਨ ਲਈ ਆਪਣੀ ਖੁੱਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲ ਕੇ ਨਾਲ ਦੇ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਪਏਗਾ। ਉਸੇ ਰਾਹ ਵਿੱਚ ਕਾਲੂ ਬਿੱਲੇ ਦਾ ਆਤੰਕ ਸੀ। ਉਸ ਦੇ ਡਰ ਕਾਰਣ ਕੋਈ ਵੀ ਉਸ ਰਾਹ ਵਿੱਚੋਂ ਨਹੀਂ ਗੁਜਰਦਾ ਸੀ। ਆਪਣੀ ਪਿਆਰੀ ਰਾਣੀ ਦੀ ਜਿੰਦਗੀ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਉਣ ਦੀ ਆਗਿਆ ਕੋਈ ਕਿਵੇਂ ਦਿੰਦਾ?

ਰਾਣੀ ਚੂਹੀ ਸਮਝ ਚੁੱਕੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹਨੂੰ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਪੜ੍ਹਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਉਦਾਸ ਹੋਣ ਦੀ ਥਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਣ ਲੱਗੀ- 'ਅਪ ਲੋਕ ਵਿਅਰਥ ਚਿੰਤਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਪਤਾ ਹੈ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸਨ?' ਇਸ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਕ ਸੁਰ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛਿਆ - 'ਕੀ?' ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸਨ - ਸਮਾਜ ਤਾਂ ਹੀ ਵਿਕਾਸ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਦ ਉਸ ਦੇ ਨਾਗਰਿਕ ਸਿਖਿਅਤ ਹੋਣ। ਸਿਖਿਆ ਨਾਲ ਬੁੱਧੀ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸੋਚ-ਸਮਝ ਵਧਦੀ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਡਰ ਕੇ ਨਹੀਂ ਨਿੱਡਰ ਹੋ ਕੇ ਜੀਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਇਹ ਵੀ ਕਹਿ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਜੋ ਚੁਪ ਰਹਿ ਕੇ ਅਨਿਆ ਸਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਉਹ ਅਪਰਾਧੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਪ ਲੋਕ ਕਿਉਂ ਅਪਰਾਧੀ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ।?

'ਕੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੋ ਰਾਣੀ? ਅਸੀਂ ਕਾਲੂ ਬਿੱਲੇ ਤੋਂ ਡਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਕੀ ਅਸੀਂ ਵੀ ਅਪਰਾਧੀ ਹਾਂ?' ਬੁੱਢੀ ਚੂਹੀ ਦਾਦੀ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਪੁੱਛਿਆ।

"ਹੋਰ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕੀ? ਦਾਦੀ, ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਕਿਸੇ ਕਾਰਣ ਦੇ ਤੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਕਾਲੂ ਬਿੱਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਅਗਰ ਉਹ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਣ ਦੇ ਸਾਨੂੰ ਤੰਗ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਜੇਲ ਦੀ ਹਵਾ ਵੀ ਖਾਣੀ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਉਹਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਅਸੀਂ ਡਰਦੇ ਹਾਂ ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਡਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।" ਰਾਣੀ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਾਰਾ ਪਰਿਵਾਰ ਆਪਸ ਵਿੱਚ ਸਲਾਹ ਕਰਨ ਲੱਗਾ। ਆਮ ਸਹਿਮਤੀ ਨਾਲ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ? ਉਹ ਖੁਸ਼ੀ-ਖੁਸ਼ੀ ਸਕੂਲ ਜਾਣ ਲੱਗੀ।

ਇਕ ਵਾਰ ਕਾਲੂ ਬਿੱਲਾ ਨੇ ਰਾਣੀ ਚੂਹੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਦਰੋਗਾ ਲੋਮੜਮਲ ਨੇ ਕਾਲੂ ਨੂੰ ਸਲਾਖਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਪਾ ਦਿੱਤਾ। ਰਾਣੀ ਦੀ ਦੇਖਾ-ਦੇਖੀ ਹੁਣ ਹੋਰ ਚੂਹੇ-ਚੂਹੀਆਂ ਵੀ ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਜਾਣ ਲੱਗੇ ਅਤੇ ਵਾਤਾਵਰਣ ਡਰਮੁਕਤ ਹੋ ਗਿਆ। ■

ਬਿੱਲੀ

*ਬਿੱਲੀ ਕਰਦੀ ਮਿਆਉ ਮਿਆਉ,
ਚੂਹਿਆਂ ਨੂੰ ਮੈਂ ਚੱਟ ਕਰ ਜਾਵਾਂ।
ਸਭ ਦਾ ਹੀ ਮੈਂ ਮਨ ਬਹਿਲਾਵਾਂ,
ਤਾਂਟ-ਤਪਟ ਮੈਂ ਸਹਿ ਨਾ ਪਾਵਾਂ।*

□ ਡਾ. ਦਿਨੇਸ਼ ਚਮੌਲਾ 'ਸੈਲੇਸ'

ਹਾਸਾ ਖੇਡਾ

ਇਕ ਆਦਮੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਗਲੀ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ
ਖੜਾ ਸੀ।

- ਕੌਣ ਹੋ? - ਉਥੋਂ ਗੁਜਰਦੇ ਹੋਏ ਚੌਕੀਦਾਰ
ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

- ਸ਼ੇਰ ਸਿੰਘ। - ਜਵਾਬ ਮਿਲਿਆ।

ਪਿਤਾ ਦਾ ਨਾਮ - ਸ਼ਮਸੇਰ ਸਿੰਘ।

ਕਿਥੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋ? - ਸ਼ੇਰਾਂਵਾਲੀ ਗਲੀ ਵਿੱਚ।

ਇਥੇ ਕਿਉਂ ਖੜੇ ਹੋ?

- ਕਿਵੇਂ ਜਾਵਾਂ, ਅਗੇ ਕੁੱਤਾ ਖੜਾ ਹੈ।

ਇਕ ਲੜਕਾ ਪਾਰਕ ਵਿੱਚ ਸਾਈਕਲ
ਚਲਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਮਾਂ ਮਾਣ ਨਾਲ
ਉਹਨੂੰ ਵੇਖ ਰਹੀ ਸੀ।

ਪਹਿਲੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਮਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਆਉਣ ਤੇ
ਲੜਕੇ ਨੇ ਕਿਹਾ-

ਵੇਖੋ ਮੰਮੀ, ਹੱਥਾਂ ਦੇ ਬਿਨਾ।

ਦੂਸਰੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਬੋਲਿਆ-

ਵੇਖੋ ਮੰਮੀ, ਪੈਰਾਂ ਦੇ ਬਿਨਾ।

ਤੀਜਰੇ ਚੱਕਰ ਵਿੱਚ ਚੀਕਿਆ

ਵੇਖੋ ਮੰਮੀ, ਦੰਦਾਂ ਦੇ ਬਿਨਾ।

ਇਕ ਹਾਥੀ ਪੁੱਲ ਪਾਰ ਕਰ
ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਪਿੱਠ ਤੇ ਮੱਖੀ
ਬੈਠ ਗਈ। ਨਦੀ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਪੁੱਲ ਜ਼ੋਰ
ਨਾਲ ਚਰਮਰਾਉਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਮੱਖੀ ਬੋਲੀ -
ਪਾਰ ਪਹੁੰਚ ਜਾਉਗੇ ਜਾਂ ਮੈਂ ਉਤਰਾਂ?

- ਮੀਨਾਕਸੀ ਆਨੰਦ

ਇਕ ਫੌਜੀ ਅਫਸਰ ਨੇ ਮੇਜ਼ ਤੇ ਰੱਖੇ ਬਿਸਕੁਟ
ਦੇ ਡੱਬਿਆਂ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੇ
ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ -

ਜਵਾਨ੍ਹੋਂ ਇਹਨਾਂ
ਬਿਸਕੁਟਾਂ ਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ
ਟੁੱਟ ਪਉ ਜਿਵੇਂ ਲੜਾਈ
ਵਿੱਚ ਦੁਸ਼ਮਣ ਤੇ ਟੁੱਟਦੇ
ਹੋ।

ਇਹ ਸੁਣਦੇ ਹੀ
ਸਿਪਾਹੀ ਬਿਸਕੁਟਾਂ ਤੇ ਟੁੱਟ
ਪਏ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਵਿੱਚ
ਜੁੱਟ ਗਏ। ਇਕ ਸਿਪਾਹੀ ਕੁਝ ਬਿਸਕੁਟ
ਖਾਂਦਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਆਪਣੀ ਜੇਬ ਵਿੱਚ
ਰੱਖਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਅਫਸਰ : ਤੂੰ ਇਹ ਕੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ?

ਸਿਪਾਹੀ : ਸਗ! ਕੁਝ ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਨੂੰ ਕੈਦੀ
ਬਣਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ।

ਇਕ ਸਿੱਧਾ-ਸਾਦਾ ਪੇਂਡੂ ਰੇਲਵੇ
ਸਟੇਸ਼ਨ ਦੀ ਟਿਕਟ ਖਿੜਕੀ ਤੇ ਜਾ
ਕੇ ਟਿਕਟ ਬਾਬੂ ਨੂੰ ਬੋਲਿਆ -

ਇਕ ਟਿਕਟ ਦੀਨਦਿਆਲ ਦਾ ਦੇਣਾ।
ਟਿਕਟ ਬਾਬੂ ਬੜੀ ਦੇਰ ਤਕ ਸਟੇਸ਼ਨਾਂ ਦੇ
ਨਾਵਾਂ ਦੀ ਪੁਸਤਕ ਖੇਲ ਕੇ ਵੇਖਦੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ
ਕੇ ਬੋਲਿਆ -

ਅਰੇ ਇਹ ਕਿਥੇ ਹੈ?

ਪੇਂਡੂ : ਬਾਬੂ ਜੀ, ਉਹ ਬਾਹਰ ਬੈਚ ਤੇ ਬੈਠਾ ਹੈ।

- ਬਬੂ ਨਿਰੰਕਾਰੀ

ਇਕ ਆਦਮੀ :

(ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਨੂੰ) ਤੂੰ
ਆਪਣੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਕਿਵੇਂ
ਗੁਜਾਰੀਆਂ?

ਮਿੱਤਰ : ਇਕ ਦਿਨ ਘੋੜਸਵਾਰੀ
ਵਿੱਚ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਦਿਨ
ਹਸਪਤਾਲ ਵਿੱਚ।

ਡਾਕਟਰ : (ਮਰੀਜ ਨੂੰ) ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਯਾਦਾਸ਼ਤ ਠੀਕ
ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦਿੱਤੀਆਂ
ਸਨ। ਕੁਝ ਫਰਕ ਪਿਆ?

ਮਰੀਜ : ਜੀ, ਹੁਣ ਤਕ ਤਾਂ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ
ਪਿਆ? ਮੈਂ ਰੋਜ਼ ਦਵਾਈ ਲੈਣਾ ਭੁੱਲ
ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਇਕ ਗਵਾਂਢੀ : (ਦੂਸਰੇ ਗਵਾਂਢੀ ਨੂੰ) 'ਤਿੰਨ
ਬੁਲਾਓ ਅਤੇ ਤੇਰਾਂ ਆ ਜਾਣ' ਤਾਂ
ਕੀ ਕੀਤਾ ਜਾਏ?

ਦੂਸਰਾ ਗਵਾਂਢੀ : ਫੌਰਨ 'ਨੌ ਦੋ ਗਿਆਰਾਂ' ਹੋ ਜਾਣ
ਵਿੱਚ ਹੀ ਭਲਾਈ ਹੈ।

ਮਾਂ : ਬੇਟੇ ਜਗ ਵੇਖਣਾ ਤਾਂ ਦੁੱਧ ਉਬਲ ਕੇ
ਬਾਹਰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਆ ਰਿਹਾ?

ਬੇਟਾ : ਮਾਂ ਆਪ ਚਿੰਤਾ ਨਾ ਕਰੋ ਮੈਂ ਰਸੋਈਘਰ ਦਾ
ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਕਰਕੇ ਕੁੰਡੀ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ
ਹੈ।

- ਸਰਨਜੀਤ

ਅਰਜੁਨ : 'ਆਈ ਡੈਟ ਨੋ' ਦਾ ਕੀ ਅਰਥ ਹੈ?

ਮਨੋਜ : ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ।

ਅਰਜੁਨ : ਆਪ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਆਪ ਨੇ
ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਵਿੱਚ ਐਮ.ਏ. ਕਿਵੇਂ ਕੀਤਾ?

ਪਿਤਾ : ਬੇਟੇ, ਤੂੰ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਫੇਲ ਕਿਵੇਂ
ਹੋਇਆ?

ਬੇਟਾ : ਕੀ ਕਰਦਾ ਪਿਤਾ ਜੀ! ਸਾਰੇ ਪੁਸ਼ਨ ਉਸ
ਸਮੇਂ ਦੇ ਸਨ ਜਦ ਮੈਂ ਪੈਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ
ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਇਕ ਕੰਜੂਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਕਰੰਟ ਲਗਾ।
ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ - ਆਪ ਠੀਕ ਤਾਂ ਹੋ ਨਾ।
ਵਿਅਕਤੀ ਬੋਲਿਆ -

ਮੈਂ ਠੀਕ ਹਾਂ। ਤੂੰ ਮੀਟਰ
ਵੇਖ, ਯੂਨਿਟ ਕਿੰਨਾ ਵਧਿਆ
ਹੈ।

ਗਾਹਕ :

ਇਹ ਮੱਛਰਦਾਨੀ ਕਿੰਨੇ
ਦੀ ਹੈ?

ਦੁਕਾਨਦਾਰ : ਪੰਜ ਸੌ ਰੁਪਏ ਦੀ। ਇਸ ਵਿੱਚ
ਕੋਈ ਮੱਛਰ ਨਹੀਂ ਵੱਡ ਸਕਦਾ।

ਗਾਹਕ : ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ। ਜਦ ਇਸ ਵਿੱਚ
ਮੱਛਰ ਨਹੀਂ ਵੱਡ ਸਕਦਾ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿਵੇਂ
ਵੱਡ ਸਕਦਾ ਹਾਂ?

- ਗੁਰਚਰਨ ਆਨੰਦ

- ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕੰਡਾ (ਤਲਵੰਡੀ ਭਾਈ)

ਆਊ ਦੁਸਹਿਰਾ ਵੇਖਣ ਚਲੀਏ

ਕਿਡੇ ਵੱਡੇ ਬੁੱਤ ਬਣਾਏ, ਗਰਾਊਂਡ ਚ ਰੱਸੇ ਬੰਨ ਟਿਕਾਏ,
ਰਾਵਣ ਬੰਨਿਆ ਵਿਚ ਵਿਚਾਲੇ, ਬਾਕੀ ਦੋਵੇਂ ਆਲੇ ਦੁਆਲੇ।

ਰਾਮ ਚੰਦਰ ਦੀ ਸੈਨਾ ਆਈ, ਸੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਫੇਰ ਲੜਾਈ,
ਵਾਨਰ ਸੈਨਾ ਜਦੋਂ ਦਹੜੀ, ਭੱਜੀ ਫੌਜ ਰਾਵਣ ਦੀ ਸਾਰੀ।

ਮੇਘਨਾਥ ਨੂੰ ਮਾਰ ਮੁਕਾਇਆ, ਕੁੰਭਕਰਨ ਨੂੰ ਫੇਰ ਜਗਾਇਆ,
ਰਾਮ ਦੀ ਸੈਨਾ ਭਾਰੂ ਹੋ ਗਈ, ਕੁੰਭਕਰਨ ਨੂੰ ਮਾਰੂ ਹੋ ਗਈ।

ਫਿਰ ਰਾਵਣ ਦੀ ਵਾਰੀ ਆਈ, ਲੱਗਾ ਲੜਨ ਹੋ ਗਿਆ ਸੁਦਾਈ,
ਧੂੰਨੀ ਦੇ ਵਿਚ ਤੀਰ ਜਾ ਲੱਗਿਆ, ਧਰਤੀ ਉਤੇ ਰਾਵਣ ਡਿਗਿਆ।

ਰਾਮ ਦੀ ਹੋ ਗਈ ਜੈ ਜੈ ਕਾਰ, ਹਰ ਪਾਸੇ ਛਾ ਗਈ ਬਹਾਰ,
ਜਿੱਤੀ ਸਚਾਈ ਬੁਰਾਈ ਹਾਰੀ, ਖੁਸ਼ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਨਰ-ਨਾਰੀ।

ਦੁਸਹਿਰਾ ਖੂਬ ਮਨਾਉਂਦੇ ਜਾਈਏ, ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾਉਂਦੇ ਜਾਈਏ,
ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦਾ ਬੁਰਾ ਨਾ ਕਰੀਏ, ਮੰਦੇ ਕੰਮ ਤੋਂ ਸਦਾ ਹੀ ਡਰੀਏ।

ਸਾਧਾਰਣ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤੰਤਰੀ?

(ਸਭ ਸਵਾਲਾਂ ਦੇ ਜੁਆਬ 'ਨ' ਅੱਖਰ ਤੇ ਖਤਮ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪੈਨ ਜਾਂ ਪੈਸਿਲ ਉਠਾਉ ਅਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਚਿੰਨ ਦੇ ਬਾਅਦ ਉਤੱਤ ਲਿਖਦੇ ਜਾਓ।)

- ਪ੍ਰਸ਼ਨ.(1) ਕਿਸ ਪਾਂਡਵ ਦੇ ਧਨੁਸ ਦਾ ਨਾਮ ਗਾਂਡੀਵ ਸੀ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ.(2) ਗਣਗੋਰ ਕਿਸ ਭਾਰਤੀ ਰਾਜ ਦਾ ਉਤਸਵ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ.(3) ਈਰਾਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਦਾ ਕੀ ਨਾਮ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ.(4) ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਰਥ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟਾ ਪੁੱਤਰ ਕੌਣ ਸੀ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ.(5) ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਭਵਨ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਵਾਇਸਰਾਏ ਕੌਣ ਸਨ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ.(6) ਭਗਵਾਨ ਵਿਸ਼ਣੂ ਦੇ ਕਿਸ ਅਵਤਾਰ ਨੇ ਤਿੰਨ ਕਦਮਾਂ ਵਿਚ ਤਿੰਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨਾਪ ਲਿਆ ਸੀ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ.(7) ਕਿਸ ਗੈਸ ਨੂੰ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਲਈ ਜੀਵਨਦਾਈ ਗੈਸ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ.(8) ਸਵਾਮੀ ਵਿਵੇਕਾਨੰਦ ਨੇ ਕਿਸ ਮਿਸ਼ਨ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ.(9) ਭਾਰਤ ਦਾ ਸਰਵਉਚ ਖੇਡ ਸਨਮਾਨ ਕਿਹੜਾ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ.(10) ਭਾਰਤ ਦਾ ਉਪ-ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣਨ ਦੇ ਬਾਦ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦਾ ਕੀ ਨਾਮ ਸੀ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ.(11) ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਤਖਸ਼ਿਲਾ ਵਰਤਮਾਨ ਵਿਚ ਕਿਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਹੈ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ.(12) ਭਾਰਤ ਰਤਨ ਸਨਮਾਨ ਲੈਣ ਵਾਲਾ ਪਹਿਲਾ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕੌਣ ਸੀ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ.(13) ਜਵਾਹਰ ਲਾਲ ਨਹਿਰੂ ਦੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਅਧਿਕਾਰਿਕ ਨਿਵਾਸ ਨੂੰ ਕੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ?
- ਪ੍ਰਸ਼ਨ.(14) ਸ਼੍ਰੀ ਲੰਕਾ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਮ ਕੀ ਸੀ?

(ਸਹੀ ਉਤੱਤ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਪੰਨੇ ਤੇ ਵੇਖੋ)

ਕਿੱਟੀ

ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਲੇਖਕ - ਅਜੈ ਕਾਲੜਾ

ਬੱਚਿਉ! ਅੱਜ ਮੈਂ ਤਹਾਨੂੰ
ਸਫ਼ਾਈ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਬਾਰੇ
ਦੱਸਾਂਗੀ।

ਸਵੱਛ ਭਾਰਤ ਅੰਦੋਲਨ

ਸਵੱਛ ਭਾਰਤ

ਵਾਹ! ਟੀਚਰ ਜੀ, ਅੱਜਕਲ ਉਝ ਸਫ਼ਾਈ ਮੁਹਿੰਮ ਜ਼ੋਰਾਂ-ਸੋਰਾਂ ਨਾਲ ਚਲ ਰਹੀ ਹੈ।
ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵੀ ਸਾਡੀ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਦੀ ਸ਼ਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਤੁੰ ਬਿਲਕਲ ਠੀਕ ਕਿਹਾ ਕਿੱਟੀ ਬੇਟਾ! ਬੱਚਿਓ!
ਸਫ਼ਾਈ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਤਨ ਅਤੇ ਮਨ ਦੋਵੇਂ
ਨਿਰਮਲ ਅਤੇ ਸਾਫ਼ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ
ਵਤਾਵਰਣ ਵੀ ਸੁੱਧ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਟੀਚਰ ਜੀ! ਮੈਂ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਘਰ ਦੇ
ਅੰਦਰ, ਬਾਹਰ ਅਤੇ ਆਂਢ-ਗੁਆਂਢ ਵਿੱਚ
ਸਫ਼ਾਈ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਰੱਖਦੀ ਹਾਂ।

ਸ਼ਾਬਾਸ ਕਿੱਟੀ! ਬੱਚਿਓ, ਆਪ ਸਾਰਿਆਂ
ਨੇ ਤਾਂ ਵੇਖਿਆ ਹੀ ਹੋਏਗਾ ਕਿ ਕਿੰਨੇ
ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਨੇਤਾ, ਅਭਿਨੇਤਾ ਸਾਡੇ ਦੇਸ਼
ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਮੁਹੰਮ
ਵਿੱਚ ਲੱਗੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਜੀ ਟੀਚਰ ਜੀ,
ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਸ
ਮੁਹੰਮ ਵਿੱਚ
ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋ
ਗਏ ਹਾਂ ਅਤੇ
ਸਫ਼ਾਈ ਨੂੰ
ਅਪਨਾਵਾਂਗੇ।

ਟੀਚਰ ਜੀ ! ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਅਪਣੇ ਮੁੱਲਾਂ ਦਾ ਵੀ ਦੋਰਾ
ਕਰਾਂਗੇ ਅਤੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸਵੱਛਤਾ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਵੀ ਦੱਸਾਂਗੇ।

ਬਹੁਤ ਖੂਬ ਬੱਚਿਓ।
ਉੱਝ ਵੀ ਬੱਚਿਓ, ਸਾਫ਼-
ਸਫ਼ਾਈ ਦੇ ਕੰਮ ਵਿਚ
ਸਾਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ
ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਸ਼ਰਮ
ਤਾਂ ਗੰਦਰੀ ਤੋਂ ਕਰਨੀ
ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਠੀਕ ਕਿਹਾ ਆਪ ਨੇ ਟੀਚਰ ਜੀ ! ਸਵੱਛਤਾ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਸ਼ਾਨ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਬਾਲ ਕਹਾਣੀ : ਵੇਦ ਕੁਮਾਰ ਸ਼ਰਮਾ

ਈਰਖਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ

੩੪

ਲਾਬ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਡੱਡੂ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਸਾਰੇ ਡੱਡੂਆਂ ਦਾ ਮੁਖੀਆ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਿਲਣਸਾਰ ਸੀ। ਉਹਨਾਂ ਡੱਡੂਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਚੰਮਕੂ ਡੱਡੂ ਬਹੁਤ ਚਲਾਕ ਸੀ। ਉਹ ਮੁਖੀਆ ਡੱਡੂ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਸੜਦਾ ਸੀ, ਉਹ ਮੁਖੀਆ ਡੱਡੂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਖੁਦ ਮੁਖੀਆ ਬਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਸੀ।

ਚੰਮਕੂ ਡੱਡੂ ਮੁਖੀਆ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਮਾਰ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੁਖੀਆ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਡੱਡੂ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਚੰਮਕੂ ਡੱਡੂ ਘੁੰਮਦਾ ਹੋਇਆ ਨੇੜੇ ਦੇ ਇਕ ਜੰਗਲ ਵਿੱਚ

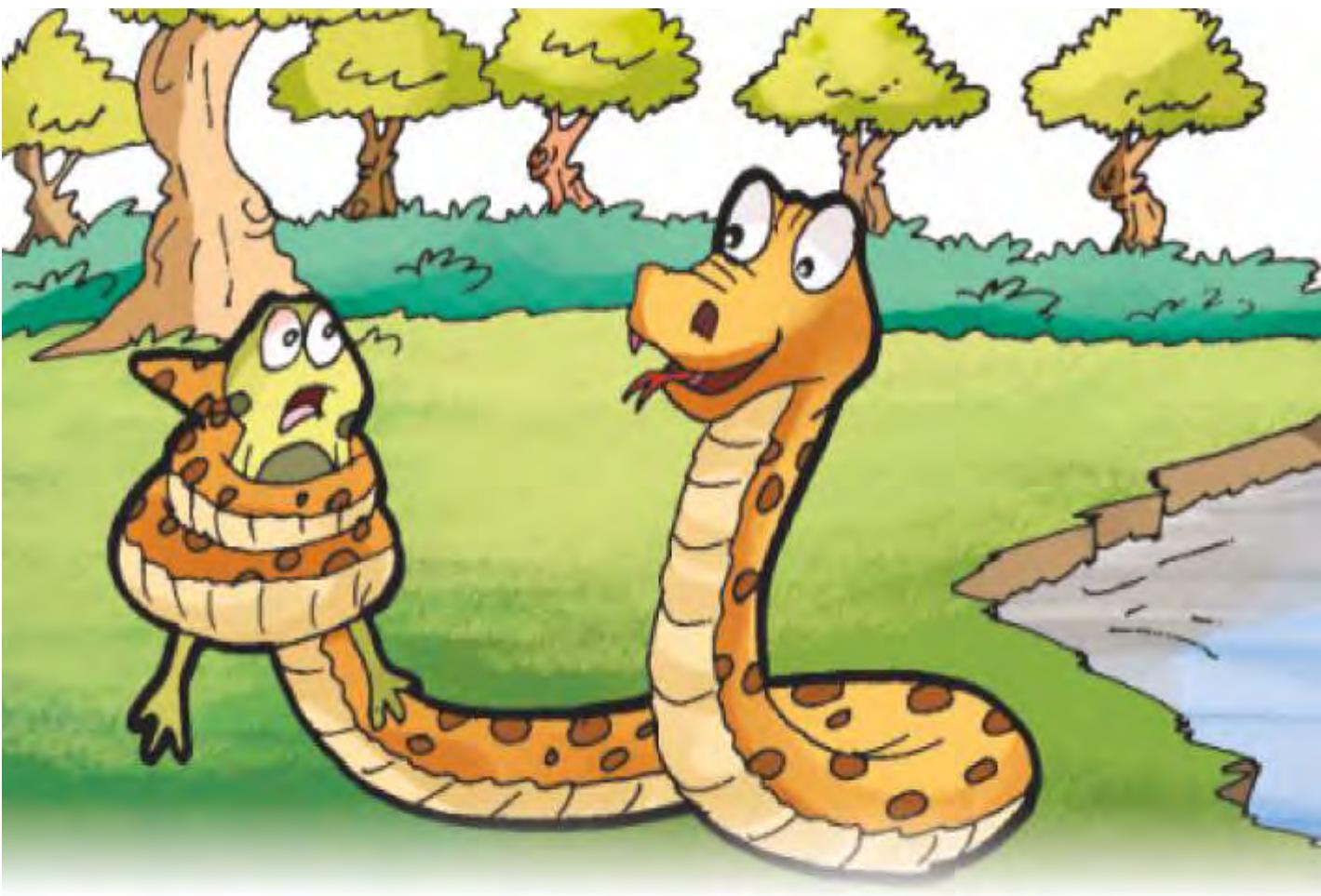
ਚਲਾ ਗਿਆ। ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਇਕ ਸੱਪ ਉਸ ਤੇ ਝਪਟਿਆ। ਸੱਪ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਚੰਮਕੂ ਘਬਰਾ ਗਿਆ ਲੇਕਿਨ ਉਸੇ ਵੇਲੇ ਉਹ ਸੰਭਲ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, "ਮੈਨੂੰ ਕਿਉਂ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾਏਗਾ? ਮੇਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਅਜਿਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਲੈ ਚਲਦਾ ਹਾਂ ਜਿਥੇ ਤੈਨੂੰ ਸੈਂਕੜੇ ਡੱਡੂ ਖਾਣ ਲਈ ਮਿਲ ਸਕਦੇ ਹਨ।"

ਚੰਮਕੂ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸੱਪ ਨੂੰ ਲਾਲਚ ਆ ਗਿਆ। ਸੱਪ ਚੰਮਕੂ ਦੇ ਨਾਲ ਤਾਲਾਬ ਦੇ ਕੋਲ ਪਹੁੰਚਿਆਂ। ਚੰਮਕੂ ਨੇ ਸੱਪ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਵੇਖ! ਇਸ ਤਾਲਾਬ ਵਿੱਚ ਸੈਂਕੜੇ ਡੱਡੂ ਹਨ। ਮੈਂ ਤੇਰੇ ਲਈ ਰੋਜ਼ ਇਕ ਡੱਡੂ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲਿਆਉਂਗਾ। ਤੂੰ ਉਸ ਡੱਡੂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਕੇ ਖਾ ਜਾਣਾ।"

ਸੱਪ ਨੇ ਚੰਮਕੂ ਦੀ ਗੱਲ ਮੰਨ ਲਈ। ਸੱਪ ਉਥੇ ਇਕ ਰੁੱਖ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਬਣੀ ਖੁੱਡ ਵਿੱਚ ਲੁਕ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਚੰਮਕੂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਸਵੇਰੇ ਇਕ ਡੱਡੂ ਦੇ ਨਾਲ ਉਥੇ ਆਇਆ। ਸੱਪ ਨੇ ਝਪਟ ਕੇ ਉਸ ਡੱਡੂ ਨੂੰ ਫੜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਪਲਕ ਝਪਕਦੇ ਹੀ ਨਿਗਲ ਗਿਆ।

ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਚੰਮਕੂ ਫਿਰ ਇਕ ਡੱਡੂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ। ਸੱਪ ਉਸ ਡੱਡੂ ਤੇ ਝੱਪਟਿਆ ਅਤੇ

ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਨਿਗਲ ਗਿਆ। ਇਕ-ਇਕ ਕਰਕੇ ਚੰਮਕੂ ਨੇ ਅੱਧੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਡੱਡੂ ਸੱਪ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤੇ। ਇਕ ਦਿਨ ਜਦ ਸਾਰੇ ਡੱਡੂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਚੰਮਕੂ ਨੇ ਮੁਖੀਆ ਨੂੰ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣਵਾ ਦਿੱਤਾ।

ਜਦ ਸਾਰੇ ਡੱਡੂ ਖਤਮ ਹੋ ਗਏ ਤਾਂ ਸੱਪ ਚੰਮਕੂ ਦੇ ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਗਿਆ। ਚੰਮਕੂ ਆਪਣੇ ਬੇਟੇ ਦੀ ਮੌਤ ਨਾਲ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਭਿੰਕਰ ਸੱਪ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਰ ਵੀ ਕੀ ਸਕਦਾ ਸੀ? ਇਕ ਦਿਨ ਸੱਪ ਨੇ ਚੰਮਕੂ ਨੂੰ ਹੀ ਪਕੜ ਲਿਆ। ਚੰਮਕੂ ਨੇ ਸੱਪ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਐਨੇ ਸਾਰੇ ਡੱਡੂਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਾਇਆ, ਹੁਣ ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਵੀ ਖਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਗਲਤ ਗੱਲ ਹੈ।"

"ਮੈਨੂੰ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਭੁੱਖ ਲੱਗੀ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਹੀ ਖਾ ਕੇ ਪੇਟ ਭਰਨਾ ਪਏਗਾ।" ਸੱਪ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਚੰਮਕੂ ਆਪਣੇ ਫੈਲਾਏ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਖੁਦ ਫਸ

ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਹ ਹੁਣ ਮਰਦਾ ਕੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਸੱਪ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਨਿਗਲ ਗਿਆ।

ਕਿਸੇ ਨੇ ਸੱਚ ਹੀ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਆਪਣੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਧੋਖਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਇਕ ਦਿਨ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਵੀ ਧੋਖਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੰਮਕੂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਵਾ ਦੇਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਬਚ ਸਕਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਤੋਂ ਹੱਥ ਧੋਣੇ ਪਏ। ■

ਸਾਧਾਰਣ ਗਿਆਨ ਪ੍ਰਸ਼ਨੋਤਤੀ ਦੇ ਉਤੱਤਰ

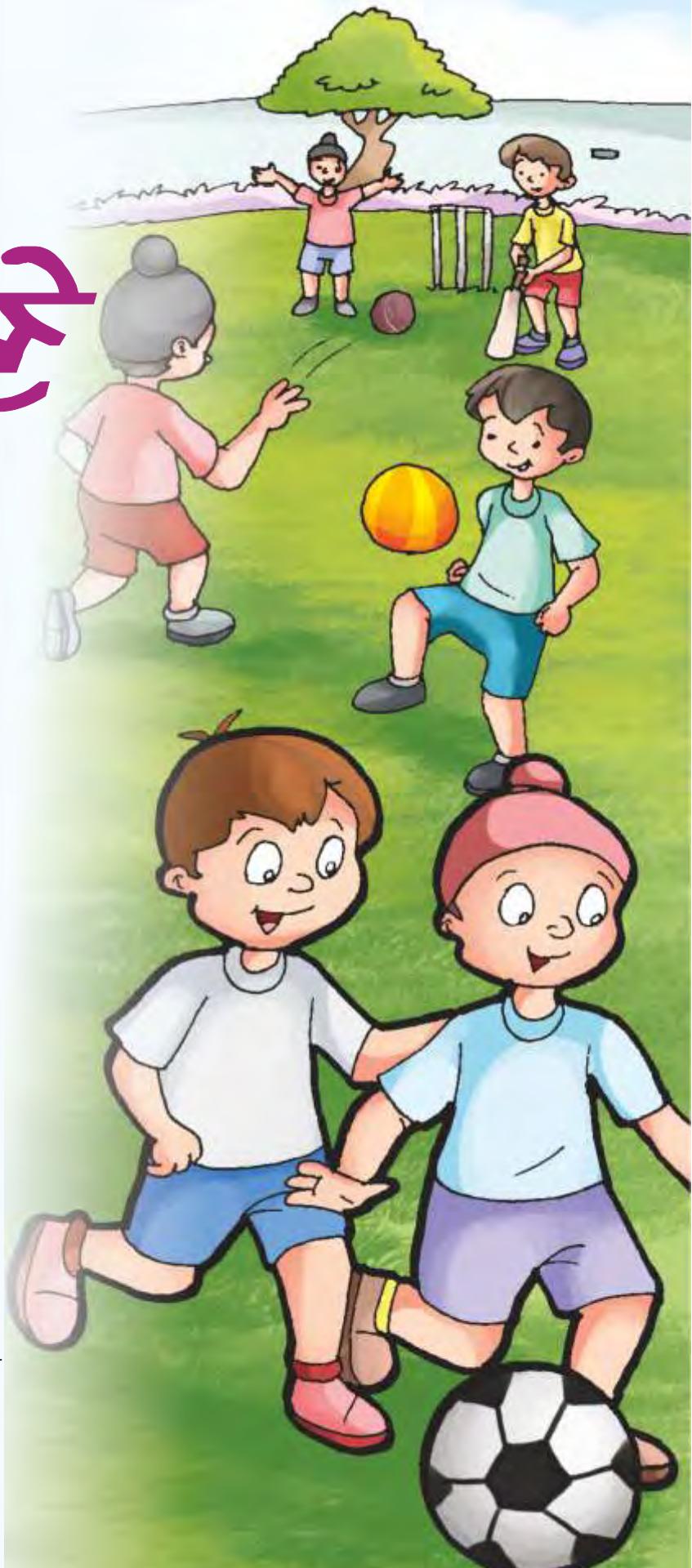
1. ਅਰਜੁਨ	9. ਰਾਜੀਵ ਗਾਂਧੀ
2. ਰਾਜਸਥਾਨ	ਖੇਡ ਰਤਨ
3. ਤਹਿਰਾਨ	10 ਸਰਵਪੱਲੀ
4. ਸਤਰੂਘਨ	ਰਾਧਾਕ੃ਸ਼ਣਨ
5. ਲਾਰਡ ਇਰਵਨ	11. ਪਾਕਿਸਤਾਨ
6. ਵਾਮਨ	12. ਅਬਦੂਲ ਗੱਫਾਰ ਖਾਨ
7. ਆਕਸੀਜਨ	13. ਤੀਨਮੂਰਤੀ ਭਵਨ
8. ਰਾਮਕ੍ਰਿਸ਼ਣ ਮਿਸ਼ਨ	14. ਸਿਲੋਨ

ਬਾਲ ਨਿਆਣੇ

ਕਿੰਨੇ ਸੋਹਣੇ, ਬਾਲ ਨਿਆਣੇ,
ਬੀਬੀ ਰਾਣੇ, ਬੜੇ ਸਿਆਣੇ।
ਕਲੀਆਂ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕੋਮਲ ਲੱਗਦੇ,
ਰੋਸ਼ਨੀਆਂ ਦੇ ਦੀਵੇ ਜਗਦੇ।
ਛੁੱਲਾਂ ਵਾਂਗ੍ਰੀ ਖਿੜਦੇ ਰਹਿੰਦੇ,
ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਦਿਲ ਦੀ ਕਹਿੰਦੇ।
ਆਲੀ-ਭੋਲੀ ਬੋਲੀ ਬੋਲਣ,
ਸੱਚੇ-ਸੁੱਚੇ, ਕੁਫਰ ਨਾ ਤੋਲਣ।

ਤੋਤਲੀਆਂ ਨੇ ਕਰਦੇ ਗੱਲਾਂ,
ਛੋਟੀ ਉਮਰੇ ਮਾਰਨ ਮੱਲਾਂ।
ਸਿੱਟੀ ਅੰਦਰ ਸਿੱਟੀ ਹੁੰਦੇ,
ਕਦੇ ਨਾ ਹੁੰਦੇ ਅੰਦਰੋਂ ਗੰਦੇ।
ਮਸਤ ਮਲੰਗੀ, ਬੇਪੂਵਾਹੀ,
ਰੋਕ ਨਾ ਸਕੇ, ਕੋਈ ਰਾਹੀ।
ਜਦ ਵੀ ਮਾਪੇ ਚੋਰੀ ਝਾਕਣ,
ਲਾਲ ਜਵਾਹਰ ਹੀਰੇ ਜਾਪਣ।

ਬਹੁ ਵੱਡਮੁੱਲੀ ਸਾਵੀ ਜਿੰਦਗੀ,
ਖੇਡ ਸਦਾ ਹੀ ਸਮਝਣ ਬੰਦਗੀ।
ਖੇਟਾ-ਖਰਾ ਦੀ ਨਹੀਂ ਪਛਾਣ,
ਵੱਡੇ ਹੋ ਕੇ ਬਣਨ ਮਹਾਨ।
ਮਾਪਿਆ ਦੀ ਹਨ ਬੱਚੇ ਲੱਠ,
ਉਮਰੋਂ ਵੀਹ ਜਾਂ ਹੋਵਣ ਸੱਠ।
ਮਾਪੇ ਕਰਦੇ ਸਦਾ ਦੁਆਵਾਂ,
'ਫਿੱਲੋ' ਲੱਗਣ ਨਾ ਤੱਤੀਆਂ ਵਾਵਾਂ।

ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਜਾਣਦੇ ਹੋ

- ❖ ਰਾਜਾ ਦਸ਼ਗੁਰ ਦੇ ਬਾਣ ਨਾਲ ਸਰਵਣ ਕੁਮਾਰ ਦੀ ਮੌਤ ਹੋਈ ਸੀ।
- ❖ ਮੁਗਲ ਸਮਰਾਟ ਸ਼ਾਹਜਹਾਂ ਨੇ ਤਾਜ਼ਮਹੱਲ ਮੁਮਤਾਜ਼ ਮਹਿਲ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਬਣਵਾਇਆ ਸੀ।
- ❖ ਮੁੰਬਈ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨਾਂ ਬੰਬਈ ਸੀ।
- ❖ ਰਵਿੰਦਰਨਾਥ ਟੈਗੋਰ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਗਾਨ ਜਨ ਗਣ ਮਨ ਦੀ ਰਚਨਾ ਕੀਤੀ ਸੀ।
- ❖ ਮੰਡੀ ਗੋਬਿੰਦਗੜ ਅਤੇ ਬੱਸੀ ਪਠਾਣਾ ਸ਼ਹਿਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਫਤਹਿਗੜ ਸਾਹਿਬ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਹਨ।
- ❖ ਲਕਸ਼ਮੀਬਾਈ ਝਾਂਸੀ ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਸੀ।
- ❖ ਭਗਵਾਨ ਸ੍ਰੀ ਕਿਸਣ ਨੇ ਵਰਿੰਦਾਵਨ ਦੇ ਗੋਵਰਧਨ ਪਰਬਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਉੱਗਲੀ ਤੇ ਚੁੱਕ ਲਿਆ ਸੀ।
- ❖ ਏਸ਼ਿਆਈ ਖੇਡਾਂ ਦਾ ਆਯੋਜਨ ਚਾਰ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਚੰਡੀਗੜ ਸ਼ਹਿਰ ਦਾ ਨਕਸ਼ਾ ਲੀ ਕਾਰਬੂਜਿਅਰ ਨੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ।
- ❖ ਬਾਬਾ ਬੂਟਾਮਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਨਾਸ਼ਵਾਨ ਸ਼ਰੀਰ ਕੋਹਮਰੀ ਵਿਚ ਤਿਆਗਿਆ ਸੀ।

- ❖ ਮਗਰਮੱਛ ਮੂੰਹ ਖੋਲ ਕੇ ਸੌਂਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਘੋੜਾ ਲਗਭਗ 50 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਭੋਗਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਹਾਥੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਸਿਰਫ 2 ਘੰਟੇ ਸੌਂਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਜਿਰਾਫ ਕੋਈ ਵੀ ਅਵਾਜ਼ ਨਹੀਂ ਕੱਢ ਸਕਦਾ।
- ❖ ਛਿਪਕਲੀ ਕਦੇ ਵੀ ਪਾਣੀ ਨਹੀਂ ਪੀਂਦੀ।
- ❖ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਨੂੰ 'ਮੌਲਡਨ ਟੈਪਲ' ਵਾਲਾ ਸ਼ਹਿਰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਦਾਮੋਦਰ ਨਦੀ ਨੂੰ 'ਬੰਗਾਲ ਦਾ ਸੋਗ' (sorrow) ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਕਲਕੱਤਾ ਨੂੰ 'ਮਹਿਲਾਂ ਦਾ ਸ਼ਹਿਰ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਮੁੰਬਈ ਨੂੰ 'ਭਾਰਤ ਦਾ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਦਵਾਰ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਕੋਚੀਨ ਨੂੰ 'ਪੂਰਬ ਦਾ ਵੀਨਿਸ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਜੈਪੁਰ ਨੂੰ 'ਗੁਲਾਬੀ ਸ਼ਹਿਰ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਕੇਰਲ ਨੂੰ 'ਮਸਾਲਿਆਂ ਦਾ ਬਗੀਚਾ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਟੀਪੂ ਸੁਲਤਾਨ ਨੂੰ 'ਮੈਸੂਰ ਦਾ ਸ਼ੇਰ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਲਤਾ ਮੰਗੇਸ਼ਕਰ ਨੂੰ 'ਸਵਰ ਕੋਕਿਲਾ' ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਲੇਸੋਥੋ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਦਾ ਨਾਮ ਲੋਤੀ ਹੈ।
- ❖ ਬਨਾਤੂ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਦਾ ਨਾਮ ਵਾਤੂ ਹੈ।
- ❖ ਵੀਅਤਨਾਮ ਦੀ ਮੁਦਰਾ ਦਾ ਨਾਮ ਡੋਂਗ ਹੈ।

ਸੰਗ੍ਰਹਿਕਰਤਾ □ ਰਵਨੀਤ

ਹੰਸਤੀ ਦੁਨੀਆ
ਅਕਤੂਬਰ 2020

ਕਹਾਣੀ : ਆਰ.ਡੀ. ਭਾਰਦਵਾਜ਼

ਉਪਕਾਰ ਦਾ ਫਲ

ਬ ਹੁਤ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਸਕਾਟਲੌਡ ਵਿੱਚ ਇਕ ਕਿਸਾਨ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਨਾਮ ਸੀ ਹੂਜ਼ ਫਲੈਮਿੰਗ। ਇਕ ਦਿਨ ਜਦ ਉਹ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਕੰਮ ਨਿਪਟਾ ਕੇ, ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਘਰ ਜਾਣ ਦੀ ਤਿਆਰੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਤਾਂ ਅਚਾਨਕ ਉਹਨੂੰ ਕਿਸੇ ਦੇ ਚੀਕਣ-ਚਿਲਾਉਣ ਦੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਸੁਣਾਈ ਪਈਆਂ। ਉਸ ਨੇ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਧਿਆਨ ਲਗਾ ਕੇ ਸੁਣਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਕ ਬੱਚਾ ਮਦਦ ਲਈ ਚੀਕ-ਪੁਕਾਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਮ ਦਾ ਵਕਤ ਸੀ, ਸੂਰਜ ਢਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਥੋੜਾ-ਥੋੜਾ ਹਨ੍ਹੇਗਾ ਵੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਥੈਰ, ਉਹ ਆਵਾਜ਼ ਆਉਣ ਦੀ ਦਿਸ਼ਾ ਵਿੱਚ ਅਗੇ ਵਧਦਾ ਗਿਆ। ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਬਾਅਦ ਥੋੜਾ ਦਲਦਲ ਦਾ ਇਲਾਕਾ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਬਾਅਦ ਜੰਗਲ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਦਲਦਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਇਕ 9-10 ਸਾਲ ਦਾ ਬੱਚਾ ਦਲਦਲ ਵਿੱਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਸਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਉਹ ਮਦਦ ਲਈ ਚੀਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਉਹ ਲੜਕਾ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਰੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਡਰਿਆ ਹੋਇਆ ਵੀ ਸੀ।

ਫਲੈਮਿੰਗ ਨੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਹਿੰਮਤ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਕਿਹਾ, ''ਡਰ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਬਚਾਉਂਗਾ।'' ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਲੜਕੇ ਵੱਲ

ਦਲਦਲ ਵਿੱਚ ਅਗੇ ਵਧਣ ਲੱਗਾ। ਹਾਲਾਂ ਉਹ ਥੋੜੀ ਹੀ ਦੂਰ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਉਹਨੂੰ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਇਆ ਕਿ ਦਲਦਲ ਬਹੁਤ ਢੁੱਖੀ ਹੈ, ਅਗਰ ਉਹ ਅਗੇ ਵਧਿਆ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਵੀ ਉਸ ਲੜਕੇ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਫਸ ਜਾਏਗਾ। ਲੜਕਾ ਵੀ ਉਹਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਆਖਿਰਕਾਰ ਉਹਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਯਤਨ ਵੀ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਫਲੈਮਿੰਗ ਨੇ ਉਥੇ ਰੁਕ ਕੇ ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਲਈ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਨੂੰ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਬਿਨਾ, ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਬਚਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਫਿਰ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਯੁਕਤੀ ਸੁਝ ਗਈ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਉਸ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ''ਵੇਖ ਬੇਟਾ! ਤੂੰ ਡਰਨਾ ਨਹੀਂ, ਰੋਣਾ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਤੈਨੂੰ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਇੰਤਜਾਮ ਕਰਕੇ 5-7 ਮਿੰਟ ਵਿੱਚ ਵਾਪਿਸ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ।''

ਫਲੈਮਿੰਗ ਛੇਤੀ-ਛੇਤੀ ਵਾਪਿਸ ਆਪਣੇ ਖੇਤਾਂ ਵੱਲ ਭੱਜਿਆ। ਖੇਤਾਂ ਵਿੱਚ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਕੱਚਾ ਮਕਾਨ ਬਣਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਮਕਾਨ ਦੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਉਸ ਦਾ ਖੇਤੀ-ਬਾੜੀ ਦਾ ਸਮਾਨ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਮਕਾਨ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਨਜ਼ਰ ਮਾਰੀ, ਅਚਾਨਕ ਉਸ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਇਕ ਲੰਮੀ ਰੱਸੀ ਤੇ ਪਈ। ਫਲੈਮਿੰਗ ਨੇ ਤੁਰੰਤ ਰੱਸੀ

ਚੁੱਕੀ ਅਤੇ ਵਾਪਿਸ ਦਲਦਲ ਵਿੱਚ ਫਸੇ ਉਸ ਲੜਕੇ ਵੱਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ- "ਮੈਂ ਇਹ ਰੱਸੀ ਤੇਰੇ ਵੱਲ ਸੁੱਟਦਾ ਹਾਂ, ਤੂੰ ਉਸ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਸਿਰਾ ਫੜ ਲੈਣਾ, ਠੀਕ ਹੈ? ਲੜਕੇ ਨੇ "ਹਾਂ" ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਸਿਰ ਹਿਲਾਇਆ। ਫਲੈਮਿੰਗ ਨੇ ਫਿਰ ਪੂਰੇ ਜੋਰ ਨਾਲ ਰੱਸੀ ਦਾ ਦੂਸਰਾ ਸਿਰਾ ਲੜਕੇ ਵੱਲ ਸੁੱਟਿਆ। ਲੜਕੇ ਨੇ ਕਿਸਾਨ ਦੇ ਕਹੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰੱਸੀ ਦੇ ਸਿਰੇ ਨੂੰ ਕੱਸ ਕੇ ਫੜ ਲਿਆ। ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਫਲੈਮਿੰਗ ਉਹਨੂੰ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਖਿੱਚਣ ਲੱਗਾ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ 4-5 ਮਿੰਟ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਦੇ ਬਾਦ ਫਲੈਮਿੰਗ ਨੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਦਲਦਲ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਲਿਆ। ਅਗਰ ਉਹ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਨਾ ਕੱਢਦਾ ਤਾਂ ਨਾ ਜਾਣੇ ਲੜਕੇ ਦਾ ਕੀ ਹਸ਼ਰ ਹੁੰਦਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਦਲਦਲ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਖਤਰਨਾਕ ਜਾਨਵਰ ਵੀ ਸਨ ਅਤੇ ਦਲਦਲ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਜੰਗਲ ਸੀ, ਜੋ ਕਿ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਸੀ।

ਦਲਦਲ ਤੋਂ ਨਿਕਲਣ ਦੇ ਬਾਦ ਫਲੈਮਿੰਗ ਉਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਖੇਤ ਵਿੱਚ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕਪੜੇ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਕਪੜੇ ਜੋ ਕਿ ਦਲਦਲ ਵਾਲੇ ਚਿੱਕੜ ਨਾਲ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਭਰੇ ਹੋਏ ਸਨ, ਪਾਣੀ ਨਾਲ ਸਾਫ਼ ਕੀਤੇ। ਫਿਰ ਫਲੈਮਿੰਗ ਦੇ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਉਸ ਲੜਕੇ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਨਾਂ ਵਿੰਸਟਨ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਦਿਨ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ 7-8 ਦੌਸਤਾਂ ਨਾਲ ਉਥੇ ਘੁੰਮਣ ਆਇਆ ਸੀ ਤਾਂਕਿ ਉਹ ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੈਰ ਕਰ ਸਕੇ ਅਤੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤਕ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਵੇਖ ਸਕੇ। ਸ਼ਾਮ ਹੁੰਦੇ-ਹੁੰਦੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਥੀ ਤਾਂ ਨਿਕਲ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ, ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਉਥੇ ਦਲਦਲ ਵਾਲੇ ਚਿੱਕੜ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਿਆ।

ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਫਲੈਮਿੰਗ ਨੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਅਤੇ ਦੇਰ ਰਾਤ ਉਹ ਆਪਣੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਇਸ ਘਟਨਾ ਨੂੰ 10-12 ਦਿਨ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਇਕ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਘਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਇਕ ਗੱਡੀ ਆ ਕੇ ਰੁਕੀ। ਫਲੈਮਿੰਗ ਅਤੇ ਉਸਦੀ ਪਤਨੀ ਥੋੜਾ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਅਤੇ ਮਿੱਤਰ ਦੇ ਕੋਲ ਉਸ ਵਕਤ ਗੱਡੀ ਤਾਂ ਸੀ ਨਹੀਂ, ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਗੱਡੀ ਵਿੱਚ ਕੌਣ ਆ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਉਹ ਦੋਵੇਂ ਅਜਿਹੇ ਹੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਵਿੱਚ ਉਲੱਝੇ ਹੋਏ ਸਨ ਕਿ ਦੂਸਰੇ ਹੀ ਪਲ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਸੂਟ-ਬੂਟ ਪਾਈ ਇਕ ਸੱਜਣ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਦਾਖਿਲ ਹੋਇਆ। ਦੋਵੇਂ ਉਥੇ ਖੜੇ ਇਕ-ਦੂਸਰੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਫਲੈਮਿੰਗ ਨੇ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ- "ਆਪ ਕੌਣ ਹੋ ਅਤੇ ਕਿਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਹੈ?"

ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਮਹਿਮਾਨ ਨੇ ਉਤੱਤ ਦਿੱਤਾ "ਫਲੈਮਿੰਗ ਨੂੰ"।

"ਜੀ ਫਰਮਾਓ! ਮੈਂ ਹੀ ਫਲੈਮਿੰਗ ਹਾਂ।" ਐਨੀ ਦੇਰ ਵਿੱਚ ਲੜਕਾ ਵੀ ਉਥੇ ਆ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣ ਕੇ ਫਲੈਮਿੰਗ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ ਮੰਤਵ ਥੋੜਾ-ਥੋੜਾ ਸਮਝ ਗਿਆ। ਫਲੈਮਿੰਗ ਦੀ ਪਤਨੀ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਥੋੜਾ ਹੈਰਾਨ ਸੀ। ਮਹਿਮਾਨ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਬਿਠਾਉਣ ਲਈ ਬਸ ਵਿਹੜੇ ਵਿੱਚ ਇਕ ਟੁੱਟੀ-ਛੁੱਟੀ ਮੰਜ਼ੀ ਪਈ ਸੀ। ਫਲੈਮਿੰਗ ਦੀ ਪਤਨੀ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਮੰਜ਼ੀ ਤੇ ਬੈਠਣ ਲਈ ਕਿਹਾ। ਇੰਝ ਹੀ ਦੋਵੇਂ ਸੰਕੋਚ ਕਰਦੇ-

ਕਰਦੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਫਲੈਮਿੰਗ ਦੀ ਪਤਨੀ ਉਹਨਾਂ ਲਈ ਪਾਣੀ ਲੈ ਕੇ ਆਈ, ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਫਲੈਮਿੰਗ ਨੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਗਰੀਬਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦਾ ਕਾਰਣ ਪੁੱਛਿਆ ਅਤੇ ਬੋਲੇ, "ਦਰਸ਼ਾਲ ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਪਹਿਚਾਣਿਆ ਨਹੀਂ, ਆਪ ਕੌਣ ਹੋ ਅਤੇ ਆਪ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਕੀ ਕੰਮ ਹੈ?"

ਮਹਿਮਾਨ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ- "ਮੇਰਾ ਨਾਮ ਰੈਨਡੋਲਫ ਚਰਚਿਲ ਹੈ। ਮੈਂ ਇਕ ਕਾਰੋਬਾਰੀ ਹਾਂ। ਆਪ ਨੂੰ ਯਾਦ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਥੋੜ੍ਹੇ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪ ਨੇ ਇਕ ਬੱਚੇ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚਾਈ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਜੰਗਲ ਦੇ ਨਾਲ ਵਾਲੇ ਦਲਦਲ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਿਆ ਸੀ। ਇਹ ਉਹੀ ਲੜਕਾ ਹੈ, ਮੇਰਾ ਬੇਟਾ ਵਿੰਸਟਨ। ਅੱਜ ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ। ਆਪ ਨੇ ਮੇਰੇ ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਬਚਾ ਕੇ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਬਹੁਤ ਬੜਾ ਉਪਕਾਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।"

ਫਲੈਮਿੰਗ ਨੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ ਬਸ ਐਨਾ ਹੀ ਕਿਹਾ, "ਜੀ ਉਹ ਮੇਰਾ ਫਰਜ ਸੀ।" ਗੱਲਾਂ ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਰੈਨਡੋਲਫ ਚਰਚਿਲ ਨੇ ਫਲੈਮਿੰਗ ਦੇ ਘਰ ਦਾ ਮੁਆਇਨਾ ਵੀ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਕਿਸਾਨ ਦਾ ਘਰ ਬਹੁਤ ਖਸਤਾ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਕਿਸਾਨ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚ ਸਬਰ-ਸੰਤੋਖ ਦੀ ਘਾਟ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਫਿਰ ਰੈਨਡੋਲਫ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੋਟ ਦੀ ਜੇਬ ਵਿਚੋਂ ਨੋਟਾਂ ਦੀ ਗੱਡੀ ਕੱਢੀ ਅਤੇ ਫਲੈਮਿੰਗ ਵੱਲ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਬੋਲਿਆ- "ਮੇਰੇ ਵੱਲੋਂ ਆਪ

ਲਈ ਇਹ ਇਕ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਸੁਕਰਾਨਾ ਹੈ।" ਪੈਸੇ ਵੇਖ ਕੇ ਫਲੈਮਿੰਗ ਦਾ ਮਨ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਵੀ ਡੋਲਿਆ ਨਹੀਂ, ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ, "ਆਪ ਦਾ ਇਹ ਸੁਕਰਾਨਾ ਮੈਂ ਕਬੂਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ। ਜੋ ਕੁਝ ਮੈਂ ਕੀਤਾ ਉਹ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਵਕਤ ਦਾ ਤਕਾਜ਼ਾ ਸੀ, ਸੋ ਮੈਂ ਤਾਂ

ਕੇਵਲ ਹਾਲਾਤ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਆਪਣਾ ਫਰਜ ਨਿਭਾਇਆ ਹੈ।"

ਰੈਨਡੋਲਫ ਚਰਚਿਲ ਨੇ ਬੜੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ ਕਿ ਫਲੈਮਿੰਗ ਉਸ ਦਾ ਤੋਹਫਾ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਏ, ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਲਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਦੀ ਕਿੰਨੀ ਸਖਤ ਲੋੜ ਹੈ, ਲੇਕਿਨ ਫਿਰ ਵੀ ਉਹ ਪੈਸੇ ਲੇਣ ਲਈ ਤਿਆਰ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਅੱਨੇ ਵਿੱਚ ਉਸ ਘਰ ਵਿੱਚ ਇਕ 8-9 ਸਾਲ ਦਾ ਲੜਕਾ ਦਾਖਿਲ ਹੋਇਆ, ਜੋ ਕਿ ਫਲੈਮਿੰਗ ਦੀ ਹੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਟੇ-ਪੁਰਾਣੇ ਕਪਿੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਸੀ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪੈਰਾ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜੁੜੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸੱਜਣ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, "ਇਹ ਆਪ ਦਾ ਬੇਟਾ ਹੈ ਕੀ?" ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਉਤੱਰ ਦਿੱਤਾ - "ਜੀ ਹਾਂ, ਇਹ ਮੇਰਾ ਬੇਟਾ ਅਲੇਕਜਨਡਰ ਹੈ।" ਫਿਰ ਰੈਨਡੋਲਫ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਪੁੱਛਿਆ, ਕਿਸ ਜਮਾਤ ਵਿੱਚ ਪੜਦਾ ਹੈ? ਲੜਕਾ ਖਾਮੋਸ਼ ਖੜਾ ਰਿਹਾ- ਲੇਕਿਨ ਫਲੈਮਿੰਗ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ- "ਜੀ ਮੈਂ ਤਾਂ ਇਕ ਗਰੀਬ ਕਿਸਾਨ ਹਾਂ, ਬੇਟੇ ਨੂੰ ਸਕੂਲ ਭੇਜਣ ਦੀ ਸਾਡੇ ਵਿੱਚ ਹਿੰਮਤ ਕਿਥੇ ਹੈ?" ਸੱਜਣ ਨੇ ਦੂਸਰਾ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ, "ਤਾਂ ਇਹ ਲੜਕਾ ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਕੀ ਕਰਦਾ ਹੈ?"

ਫਲੈਮਿੰਗ ਨੇ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ- "ਹਾਲਾਂ ਤਾਂ ਇਹ

ਛੋਟਾ ਬੱਚਾ ਹੈ,
ਇਧਰ-ਉਧਰ ਖੇਡਦਾ
ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਦ 15-
16 ਸਾਲ ਦਾ ਹੋ
ਜਾਏਗਾ, ਤਾਂ ਮੇਰੇ
ਨਾਲ ਖੇਤਾਂ ਦੇ ਕੰਮ
ਵਿੱਚ ਮੇਰਾ ਹੱਥ
ਵਟਾਏਗਾ।''

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ
ਉਹ ਮਹਿਮਾਨ ਸੱਜਣ
ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਫਿਰ

ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਥੋੜਾ ਗੰਭੀਰ ਮੁਦਰਾ ਵਿੱਚ ਸੋਚਦੇ ਹੋਏ
ਉਹ ਲੜਕੇ ਦੇ ਕੋਲ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਲੜਕੇ ਦੇ
ਸਿਰ ਤੇ ਹੱਥ ਫੇਰਿਆ ਅਤੇ ਥੋਲਿਆ— ''ਇਸ ਦੇ
ਲਈ ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਇਕ ਸੁਝਾਵ ਹੈ। ਅਗਰ ਆਪ ਨੂੰ
ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਹੋਵੇ, ਤਾਂ ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ
ਚਲਦਾ ਹਾਂ। ਮੇਰਾ ਲੜਕਾ, ਜਿਸ ਦੀ ਆਪ ਨੇ ਜਾਨ
ਬਚਾਈ ਸੀ— ਵਿੰਸਟਨ, ਮੈਂ ਇਹਨੂੰ ਉਸੇ ਦੇ ਨਾਲ
ਸਕੂਲ ਵਿੱਚ ਦਾਖਿਲ ਕਰਵਾ ਦੇਵਾਂਗਾ, ਤਾਂਕਿ ਇਸ
ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੰਵਰ ਸਕੇ। ਆਪ ਨੂੰ ਇਹੀ ਬੇਨਤੀ ਹੈ
ਕਿ ਆਪ ਮਨਾ ਨਾ ਕਰਨਾ।''

ਚਰਚਿਲ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਫਲੈਮਿੰਗ ਅਤੇ
ਉਸ ਦੀ ਪਤਨੀ ਇਕ-ਦੂਸਰੇ ਵੱਲ ਵੇਖਣ ਲਗਾ
ਗਏ। ਫਿਰ ਉਹ ਸੱਜਣ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਹਿਣ ਤੇ
ਆਪਣੇ ਲੜਕੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਭੇਜਣ ਲਈ
ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਏ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਰੈਨਡੋਲਫ਼ ਚਰਚਿਲ,
ਅਲੈਕਜ਼ੈਂਡਰ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਲੈ ਗਏ ਅਤੇ ਉਹਨੂੰ
ਮਨ ਲਗਾ ਕੇ ਪੜਨ ਲਈ ਪ੍ਰੋਰਿਤ ਕੀਤਾ। ਅਜਿਹਾ
ਕਰਦੇ-ਕਰਦੇ ਉਸ ਲੜਕੇ ਨੇ ਸੈਟ ਮੇਰੀਜ਼
ਹਸਪਤਾਲ ਮੈਡੀਕਲ ਸਕੂਲ ਤੋਂ ਉਚ ਸਿਖਿਆ
ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਇਕ ਉਚਕੋਟਿ ਦਾ ਵਿਗਿਆਨਕ
ਬਣ ਗਿਆ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਸਰ ਅਲੈਕਜ਼ੈਂਡਰ
ਫਲੈਮਿੰਗ (1881-1955) ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣਦੇ

ਹਾਂ। ਇਹ ਉਹੀ ਵਿਗਿਆਨਕ ਅਲੈਕਜ਼ੈਂਡਰ ਫਲੈਮਿੰਗ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ 1928 ਵਿੱਚ ਪੇਨਸਿਲਿਨ ਮੈਡੀਸਿਨ ਦੀ ਖੋਜ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਲਈ 1945 ਵਿੱਚ ਉਹਨੂੰ ਨੋਬਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

ਬਹੁਤ ਸਾਲ ਬਾਦ ਉਹ ਲੜਕਾ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਫਲੈਮਿੰਗ ਨੇ ਬਚਾਇਆ ਸੀ ਵੱਡਾ ਹੋਣ ਤੇ ਉਹ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ 1943 ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੀਮਾਰ ਪੈ ਗਿਆ, ਦਰਅਸਲ ਉਹਨੂੰ ਨਿਮੋਨੀਆ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਜਿਸ ਦਵਾਈ ਦੇ ਕਾਰਣ ਉਸ ਦੀ ਜਾਨ ਬਚ ਗਈ ਸੀ ਉਹ ਪੇਨਸਿਲਿਨ ਹੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੀ ਖੋਜ 1928 ਵਿੱਚ ਅਲੈਕਜ਼ੈਂਡਰ ਫਲੈਮਿੰਗ ਨੇ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਵਿੰਸਟਨ ਚਰਚਿਲ ਉਹੀ ਆਦਮੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦੀ ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਲੀਡਰ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਇਕ ਚੰਗਾ ਲੇਖਕ ਵੀ ਸੀ। ਦੂਸਰੇ ਵਿਸ਼ਵਯੁੱਧ ਦੇ ਸਮੇਂ (1939-1945) ਦੇ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਇੰਗਲੈਂਡ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਸੀ। ਉਹ (1951-55) ਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਉਥੋਂ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨਮੰਤਰੀ ਰਿਹਾ। ਇਹੀ ਨਹੀਂ, ਉਹਨੂੰ ਸਾਹਿਤ ਵਿੱਚ ਬੇਹਤਰੀਨ ਯੋਗਦਾਨ ਲਈ 1953 ਵਿੱਚ ਨੋਬਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਨਾਲ ਵੀ ਨਿਵਾਜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ■

□ ਰਾਜੇਸ਼ ਅਰੋੜਾ

ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਮਕੀਨ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ?

B

ਰਿਸ਼ ਦਾ ਪਾਣੀ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਵਿੱਚ ਫੈਲੇ ਕਾਰਬਨ-ਡਾਈਅਕਸਾਈਡ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਵਿੱਚ ਆਉਣ ਦੇ ਕਾਰਣ ਕੁਝ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤੇਜ਼ਾਬ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਦੀਆਂ ਚਟਾਨਾਂ ਦਾ ਕਟਾਵ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਟੁੱਟੇ ਹੋਏ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਐਨਿਓਨ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਨਾਲ ਵਹਾ ਕੇ ਲੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਐਨਿਓਨ ਨਹਿਰਾਂ ਅਤੇ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਚਲੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਜਦਕਿ ਕਈ ਭੰਗ ਹੋਏ ਆਨਿਓਨ ਜੀਵਾਂ ਦੁਆਰਾ ਉਪਯੋਗ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਛੱਡ ਦਿੱਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ-ਇਥੇ ਸਮੇਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵਧਦੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਲ ਵਿੱਚ ਕਲੋਰਾਈਡ ਅਤੇ ਸੋਡੀਅਮ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਲ ਦੇ ਭੰਗ ਐਨਿਓਨਾਂ ਦਾ 90 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਮੁੰਦਰੀ ਜਲ ਵਿੱਚ

ਕੁਲ ਨਮਕ ਦਾ ਲਗਭਗ 3.5 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪਾਣੀ ਨਮਕੀਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਪਾਣੀ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਕੀ ਹੈ?

ਇਹ ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਨਿਯਮ ਹੈ ਕਿ ਇਨਸਾਨ ਬਿਨਾ ਖਾਏ ਤਾਂ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਜਿੰਦਾ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਪਾਣੀ ਪੀਤੇ ਬਿਨਾ ਇਨਸਾਨ ਦੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੋੜਾ ਸਮਾਂ ਹੀ ਚਲ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਜੀਵਨ ਲਈ ਪਾਣੀ ਕਿੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਇਸ ਗੱਲ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੇ ਸਰੀਰ ਦਾ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਹਿੱਸਾ ਵੀ ਪਾਣੀ ਹੀ ਹੈ ਲੇਕਿਨ ਐਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਵ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਡਾ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੇਣ ਬੇਹੱਦ ਸਾਧਾਰਣ ਅਤੇ ਗੈਰ-ਜ਼ਿੰਮੇਦਾਰਾਨਾ ਹੈ।

ਪਾਣੀ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਕੀ ਹਨ?

ਪਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਨਾਲ ਵਿਅਕਤੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਬਲਕਿ ਪਸੂ-ਪੰਥੀ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਪਾਣੀ ਪੀਣ, ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਅਤੇ ਉਦਯੋਗਾਂ ਆਦਿ ਦੇ ਲਈ ਵੀ ਉਪਯੋਗੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਝੀਲਾਂ ਅਤੇ ਨਦੀਆਂ ਦੀ ਸੁੰਦਰਤਾ ਨੂੰ ਘੱਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਪਾਣੀ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਪ੍ਰਜਨਨ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਪਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਦਾ ਸਿਹਤ ਤੇ ਕੀ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੈ?

ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਰੋਗ ਸੰਕੁਆਕ ਰੋਗ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮੁਖ ਰੂਪ ਨਾਲ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਫੈਲਦੇ ਹਨ। ਹਿਪੋਟਾਈਟਿਸ, ਹੈਜਾ, ਪੇਚਿਸ਼ ਅਤੇ ਟਾਈਫਾਈਡ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਏ ਰੋਗ ਹਨ ਜਿਹਨਾਂ ਨਾਲ ਗਰਮ ਜਲਵਾਯੂ ਖੇਤਰ ਦੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਲੋਕ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਜਲ ਦੇ ਸਪਰਕ ਨਾਲ ਚਮੜੀ ਸਬੰਧੀ ਰੋਗ, ਸਾਹ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ, ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਰੋਗ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵਾਟਰਬਾਡੀਜ਼ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਕਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਪਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮੱਛਰ ਅਤੇ ਹੋਰ ਕਈ ਪਰਜੀਵੀ ਕੀਟ ਆਦਿ ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਰਮ ਜਲਵਾਯੂ ਖੇਤਰ ਵਿੱਚ ਕਈ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਫੈਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਪਾਣੀ ਜਮਾ ਕਰਨ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕੀ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ?

- * ਇਹ ਜਾਂਚ ਕਰੋ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਘਰ ਵਿੱਚ ਪਾਣੀ ਦਾ ਰਿਸਾਵ ਨਾ ਹੋਵੇ।
- * ਪਾਣੀ ਦੇ ਨਲਕਿਆਂ ਨੂੰ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਦ ਬੰਦ ਰੱਖੋ।

- * ਮੰਜਨ ਕਰਦੇ ਸਮੇਂ ਨਲਕੇ ਨੂੰ, ਟੈਂਕੀ ਨੂੰ ਬੰਦ ਰੱਖੋ ਅਤੇ ਲੋੜ ਪੈਣ ਤੇ ਹੀ ਥੱਲੇ।
- * ਨਹਾਉਣ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਬੇਕਾਰ ਨਾ ਕਰੋ।
- * ਅਜਿਹੀ ਵਾਸ਼ਿੰਗ ਮਸੀਨ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਦੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖਪਤ ਨਾ ਹੋਵੇ।
- * ਖਾਣ ਵਾਲੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਤੇ ਕਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਧੋਂਦੇ ਵਕਤ ਨਲਕਿਆਂ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਾ ਛੱਡੋ।
- * ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਕਦੇ ਵੀ ਨਾਲੀਆਂ ਵਿੱਚ ਨਾ ਵਹਾਉ ਬਲਕਿ ਉਹਨੂੰ ਪੌਦਿਆਂ ਅਤੇ ਬਰੀਚਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਅਤੇ ਸਫ਼ਾਈ ਆਦਿ ਵਿੱਚ ਵਰਤੋ।
- * ਸਬਜ਼ੀਆਂ ਅਤੇ ਫਲਾਂ ਨੂੰ ਧੋਣ ਵਿੱਚ ਉਪਯੋਗ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਪੌਦਿਆਂ ਦੇ ਗਮਲਿਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- * ਪਾਣੀ ਦੀਆਂ ਬੋਤਲਾਂ ਵਿੱਚ ਬਚੇ ਹੋਏ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਪੌਦਿਆਂ ਲਈ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰੋ।
- * ਤਾਲਾਬਾਂ ਅਤੇ ਨਦੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੂੜਾ ਨਾ ਸੁੱਟੋ।
- * ਪਾਣੀ ਦੇ ਹੋੜ੍ਹ ਨੂੰ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਨਾ ਛੱਡੋ। ■

ਊਠ

'ਰੇਗਿਸਤਾਨ ਦਾ ਜਹਾਜ਼' ਕਹਾਉਂਦਾ,
ਮਰੂ ਦੀ ਸਾਨ ਕਹਾਉਂਦਾ ਉਠ।

ਮਰੂ ਉਤਸਵ ਵਿੱਚ ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ,
ਕਰਤਬ ਬਹੁਤ ਦਿਖਾਉਂਦਾ ਉਠ।

ਆਪਣੀਆਂ ਲੰਮੀਆਂ ਟੰਗਾਂ ਨਾਲ,
ਸਰਪਟ ਢੌੜ ਲਗਾਉਂਦਾ ਉਠ।

ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਬਿਨਾ ਪਾਣੀ ਦੇ,
ਜੀਵਨ ਆਪਣਾ ਜੀਅ ਜਾਂਦਾ ਉਠ।

ਆਪਣੇ ਕਈ ਗੁਣਾਂ ਦੀ ਖਾਤਿਰ,
ਸਨਮਾਨ ਸਭ ਤੋਂ ਪਾਉਂਦਾ ਉਠ।

ਬਾਲ ਗੀਤ : ਹਰਪੁਸਾਦ ਰੋਸ਼ਨ

ਬਾਗ

ਬਾਗ ਘੰਮ ਕੇ ਬਾਂਦਰ ਆਇਆ,
ਕਾਲੇ-ਕਾਲੇ ਜਾਮੁਨ ਲਿਆਇਆ।

ਝੁੰਮਦਾ ਹੋਇਆ ਹਾਥੀ ਆਇਆ,
ਸੇਬ, ਸੰਤਰੇ, ਕੇਲੇ ਲਿਆਇਆ।

ਟਪਟਪ ਕਰਦਾ ਘੋੜਾ ਆਇਆ,
ਮਿੱਠੇ ਰਸੀਲੇ ਅੰਬ ਲਿਆਇਆ।

ਸਭ ਦੇ ਬਾਦ ਵਿੱਚ ਹਿਰਨ ਆਇਆ,
ਤਰਬੁਜ ਅਤੇ ਅਨਾਰ ਲਿਆਇਆ।

ਸਾਰੇ ਫਲਾਂ ਦਾ ਢੇਰ ਲਗਾਇਆ,
ਸਭ ਨੇ ਖਾਧਾ ਜੋ ਮਨ-ਭਾਇਆ।

□ ਰਜਿੰਦਰ ਆਜ਼ਾਦ

ਦੇਸ਼ ਭਗਤ

ਪੰਜਾਬ ਕੇਸਰੀ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ

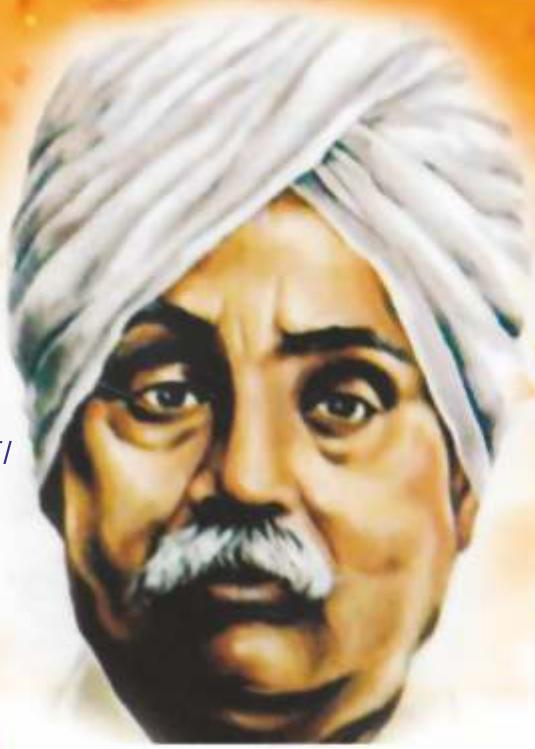
ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਕੀ ਚਿੰਤਾਉ ਪਰ ਲਗੋਂਗੇ ਹਰ ਬਰਸ ਮੇਲੇ।
ਵਤਨ ਪਰ ਮਰਨੇ ਵਾਲੋਂ ਕਾ ਬਾਕੀ ਯਹੀ ਨਿਸ਼ਾਂ ਹੋਗਾ।

ੴ ਜ ਅਸਲ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦਾਂ ਦਾ ਨਿਸ਼ਾਨ ਹੀ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋਏ ਅਣਗਿਣਤ ਦੇਸ਼-ਭਗਤਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸਨ ਪੰਜਾਬ ਕੇਸਰੀ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ।

ਲਾਲਾ ਜੀ ਦਾ ਵਿਅਕਤੀਤਵ ਬਹੁਮੁਖੀ ਸੀ। ਉਹ ਇਕ ਸੱਚੇ ਦੇਸ਼ਭਗਤ ਸਨ। ਪਰਿਵਾਰਿਕ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਕਾਰਣ ਸਥਤ ਮਿਹਨਤ ਕਰਕੇ ਵਕਾਲਤ ਦੀ ਸਿਖਿਆ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨ ਲੱਗੇ।

ਲਾਹੌਰ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸੰਪਰਕ ਆਰੀਆ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਇਹ ਸਵਾਮੀ ਦਯਾਨੰਦ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋ ਕੇ ਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਸੇਵਾ ਵਿੱਚ ਲਗ ਗਏ। ਪੰਜਾਬ ਕੇਸਰੀ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਨੇ ਗਰੀਬਾਂ ਅਤੇ ਦਲਿਤਾਂ ਦੇ ਉਦਾਹਰਣ ਲੋਕ ਸੇਵਕ ਮੰਡਲ ਦੀ ਸਥਾਪਨਾ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਨਿਰਸੁਆਰਥ ਭਾਵ ਨਾਲ ਇਸ ਦੱਬੇ ਹੋਏ ਦਲਿਤ ਸਮਾਜ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕੀਤੀ। ਉਥੇ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਬਾਲ ਗੰਗਾਪਰ ਤਿਲਕ ਅਤੇ ਵਿਪਿਨ ਚੰਦਰਪਾਲ ਦੇ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀ ਵਿਚਾਰਾਂ ਦੇ ਕਾਰਣ ਆਪ ਦਾ ਗਰਮ ਦਲ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਲਾਲ-ਬਾਲ-ਪਾਲ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਬਿਟਿਸ਼ ਹਕੂਮਤ ਵੀ ਕੰਬਣ ਲੱਗੀ।

ਆਪ ਦੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਕ੍ਰਾਂਤੀਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਬਲ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਆਪ ਦੇ ਨਾਮ ਮਾਤਰ ਨਾਲ ਹੀ ਕੰਬਣ ਲੱਗੇ ਜਿਸ ਦੇ ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਫਿਰੰਗੀਆਂ ਨੇ ਆਪ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਦੇਸ਼ਘੋਹ ਦਾ ਆਰੋਪ ਲਗਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਦੇਸ਼ ਨਿਕਾਲੇ ਦਾ ਫਰਮਾਨ ਜਾਰੀ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ 30 ਅਕਤੂਬਰ 1926 ਨੂੰ ਸਾਈਮਨ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦੇ ਲਾਹੌਰ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਸਮਾਚਾਰ ਮਿਲਿਆ ਤਾਂ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿੱਚ

'ਸਾਈਮਨ ਕਮਿਸ਼ਨ! ਵਾਪਿਸ ਜਾਓ' ਦੇ ਨਾਅਰੇ ਲਗਾਏ ਗਏ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਵਿਦਰੋਹ ਦੀ ਅੱਗ ਭੜਕ ਉਠੀ। ਜਿਸ ਦੇ ਫਲਸਰੂਪ ਕਮਿਸ਼ਨ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰ ਰਹੀ ਜਨਤਾ ਤੇ ਫਿਰੰਗੀ ਸਿਪਾਹੀਆਂ ਨੇ ਲਾਠੀਆਂ ਵਰਸਾਉਣੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਅਤੇ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ ਅਧਿਕਾਰੀ ਜਨਰਲ ਸਾਂਡਰਸ ਨੇ ਜਲੂਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਕਰ ਰਹੇ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਤੇ ਵੀ ਲਾਠੀਆਂ ਦਾ ਵਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ, ਜਿਸ ਨਾਲ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਛਾਤੀ ਅਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਕਈ ਅੰਗ ਜਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਜਨਤਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹਰਮਨ ਪਿਆਰੇ ਨੇਤਾ ਦੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਪੈਣ ਵਾਲੀਆਂ ਲਾਠੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਝੱਲਿਆ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਗਿਆ। ਲਾਲਾ ਜੀ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਦ ਹੀ ਜਖਮੀ ਹਾਲਤ ਵਿੱਚ ਸਭਾ ਸਥਾਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚੇ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਬੁਲੰਦ ਆਵਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਿਆਂ ਅਤੇ ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿੱਚ ਇੱਕੱਠੇ ਹੋਏ ਦੇਸ਼ ਭਗਤਾਂ ਨੂੰ ਸੰਬੋਧਿਤ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਕਿ - 'ਮੇਰੇ ਸਰੀਰ ਤੇ ਪਈ ਇਕ-ਇਕ ਲਾਠੀ ਬਿਟਿਸ਼ ਸਾਮਰਾਜ ਦੇ ਕਫ਼ਨ ਦੀ ਕਿੱਲ ਹੋਏਗੀ।'

ਇਸ ਘਟਨਾ ਦੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੇ ਬਾਦ ਹੀ ਸ਼ਰੀਰ ਤੇ ਪਈਆਂ ਲਾਠੀਆਂ ਦੀ ਚੋਟ ਦੇ ਕਾਰਣ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਪੰਜਾਬ ਕੇਸਰੀ ਲਾਲਾ ਲਾਜਪਤ ਰਾਏ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ ਪਾਵਨ ਯਗ ਵਿੱਚ ਸ਼ਹੀਦ ਹੋ ਗਏ। ■

ਚੰਦਰਗੁਪਤ ਦੀ ਚੜ੍ਹਾਈ

ਮ

ਮਗਾਟ ਅਸੋਕ ਜਿਸ ਮੌਰੀਆ ਵੰਸ਼ ਦੇ ਸ਼ਾਸਕ ਸਨ ਉਸ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਚੰਦਰਗੁਪਤ ਮੌਰੀਆ ਵੀ ਇਕ ਮਹਾਨ ਸ਼ਾਸਕ ਸਨ। ਇਹ ਪਹਿਲੇ ਭਾਰਤੀ ਸਮਰਾਟ ਸਨ; ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਇਕ ਸੂਤਰ ਵਿੱਚ ਬੰਨਿਆ ਸੀ। ਚੰਦਰਗੁਪਤ ਮੌਰੀਆ ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤ ਗਰੀਬ ਸਨ। ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਮਾਂ ਮੁਗਾ ਦਾਈ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਖੁਦ ਚਰਵਾਹੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ 'ਹੋਨਹਾਰ ਬਿਰਵਾਨ ਕੇ ਹੋਤ ਚੀਕਨੇ ਪਾਤਾ।' ਇਹ ਕਹਾਵਤ ਚੰਦਰਗੁਪਤ ਮੌਰੀਆ ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਫਿਟ ਬੈਠਦੀ ਸੀ। ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਉਸ ਵਿੱਚ ਸ਼ਾਸਕ ਦੇ ਗੁਣ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਇਕ ਦਿਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਸਾਰੀਆਂ ਗਾਵਾਂ ਚਰ ਰਹੀਆਂ ਸਨ। ਬਾਲਕ ਚੰਦਰਗੁਪਤ ਦੇ ਨਾਲ ਕਈ ਚਰਵਾਹੇ ਵੀ ਉਥੇ ਇੱਕਠਾ ਸਨ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਇਕ ਉਥੇ ਟਿਲੇ ਤੇ ਚੰਦਰਗੁਪਤ ਬੈਠਾ

ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਬਾਕੀ ਚਰਵਾਹਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮੰਤਰੀ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸੈਨਾਪਤੀ ਆਦਿ ਬਣਾ ਕੇ ਰਾਜਦਰਬਾਰ ਲਗਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਚਰਵਾਹਿਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਹੀ ਕੋਈ ਫਰਿਆਦੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਤਰ੍ਹਾਂ-ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਚੰਦਰਗੁਪਤ ਬੜੀ ਆਸਾਨੀ ਨਾਲ ਇਕਦਮ ਰਾਜਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੁਣਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਬਾਲਕ ਚੰਦਰਗੁਪਤ ਸਾਰੇ ਚਰਵਾਹਿਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਸੀ। ਉਹ ਰੋਜ਼ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੇਡ ਇਹਨਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਖੇਡਿਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਖੇਡ ਚਲ ਰਹੀ ਸੀ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਚਾਣਕਯ ਉਧਰੋਂ ਗੁਜਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਸਭ ਵੇਖ ਕੇ ਚਾਣਕਯ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਏ। ਉਹ ਇਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਾਲਕ ਚੰਦਰਗੁਪਤ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪਹੁੰਚੇ। ਚੰਦਰਗੁਪਤ ਨੇ ਇਕ ਰਾਜਾ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਨਮਾਨ ਦਿੰਦੇ ਹੋਏ ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਪੁੱਛੀ।

ਚਾਣਕਯ ਨੇ ਕਿਹਾ - ਰਾਜਨ! ਮੈਨੂੰ ਗਾਂ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

ਬਾਲਕ ਚੰਦਰਗੁਪਤ ਨੇ ਰਾਜਸੀ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ - ਹੇ ਬ੍ਰਾਹਮਣ! ਉਥੇ ਗਾਵਾਂ ਚਰ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਆਪ ਨੂੰ ਜਿੰਨੀਆਂ ਗਾਵਾਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ਲੈ ਲਵੋ।

ਉਸ ਸਮੇਂ ਮੁਗਾ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚੀ। ਚਾਣਕਯ ਤੋਂ ਬਾਲਕ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਲਈ ਉਸ ਨੇ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗਦੇ ਹੋਏ ਆਪਣੀ ਗਰੀਬੀ ਬਾਰੇ ਦੱਸੀਆ।

ਚਾਣਕਯ ਨੇ ਕਿਹਾ - ਮੁਰਾ ਤੇਰਾ ਪੁੱਤਰ ਬੜਾ ਹੋਣਹਾਰ ਹੈ। ਤੂੰ ਪਰਸੋਂ ਇਹਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਨੰਦ ਦੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਆਉਣਾ।

ਚਾਣਕਯ ਦੇ ਕਹੇ ਮੁਤਾਬਿਕ ਮੁਰਾ ਨਿਸਚਿਤ ਸਮੇਂ ਤੇ ਚੰਦਰਗੁਪਤ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚੀ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਆਵੰਤੀ ਦੇ ਰਾਜਾ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਦੂਤ ਰਾਜਾ ਲਈ ਤੇਹਫ਼ਾ (ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਸੇਰ) ਅਤੇ ਇਕ ਪੱਤਰ ਲੈ ਕੇ ਆਇਆ ਸੀ। ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਕਿ ਬਿਨਾ ਪਿੰਜਰਾ ਖੇਲੋ ਸੇਰ ਨੂੰ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣਾ ਹੈ।

ਰਾਜਾ ਨੇ ਦਰਬਾਰ ਵਿੱਚ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੌਣ ਹੈ ਜੋ ਅਜਿਹਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ? ਮੰਤਰੀ ਦਰਬਾਰੀ ਸਾਰੇ ਸੁੰਨ! ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਕੋਈ ਉਪਾਅ ਨਹੀਂ ਸੁਣਿਆ।

ਬਾਲਕ ਚੰਦਰਗੁਪਤ ਅਚਾਨਕ ਕਹਿ ਉਠਿਆ, ਮਹਾਰਾਜਾ! ਮੈਨੂੰ ਆਗਿਆ ਦਿਓ। ਮੈਂ ਇਸ ਸੇਰ ਨੂੰ ਬਿਨਾ ਪਿੰਜਰਾ ਖੇਲੋ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦੇਵਾਂਗਾ।

ਰਾਜਾ ਨੇ ਉਹਨੂੰ ਝਿੜਕ ਦਿੱਤਾ। ਤਦ ਚਾਣਕਯ ਨੇ ਰਾਜਾ ਨੂੰ ਉਸ ਬਾਲਕ ਨੂੰ ਇਕ ਮੌਕਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ।

"ਸੁਣੋ ਬਾਲਕ! ਅਗਰ ਤੂੰ ਇਸ ਕੰਮ ਵਿੱਚ ਸਫਲ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਸਿਰ ਧੜ ਤੋਂ ਅਲਗ ਕਰ ਦਿਤਾ ਜਾਏਗਾ।" ਰਾਜਾ ਨੰਦ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਬਾਲਕ ਨੇ ਵੀ ਉਸੇ ਅੰਦਾਜ਼ ਵਿੱਚ ਕਿਹਾ - 'ਮਨਜ਼ੂਰ ਹੈ' ਅਤੇ ਥੋੜੀ ਜਿਹੀ ਅੱਗ ਅਤੇ ਸੁੱਕੀ ਘਾਹ ਮੰਗੀ। ਅੱਗ ਮਿਲਣ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਘਾਹ ਨੂੰ ਅੱਗ ਲਾ ਕੇ ਪਿੰਜਰੇ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਥੋੜੀ ਦੇਰ ਵਿੱਚ ਸੇਰ ਪਿੱਘਲ-ਪਿੱਘਲ ਕੇ ਡਿਗਣ ਲੱਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸੇਰ ਮੌਮ ਦਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ।

ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਬਾਲਕ ਦੀ ਬੁੱਧੀਮਤਾ ਤੇ ਵਾਹ-ਵਾਹ ਕਰ ਉਠੇ। ਤਦ ਚਾਣਕਯ ਦੇ ਕਹਿਣ ਤੇ ਰਾਜਾ ਨੇ ਉਸ ਬਾਲਕ ਦੇ ਸਾਰੇ ਖਰਚ ਦੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀ ਆਪਣੇ ਉਪਰ ਲੈਂਦੇ ਹੋਏ ਉਹਨੂੰ ਪੜਨ ਲਈ ਤਕਸ਼ਿਲਾ ਭੇਜ ਦਿੱਤਾ। ਇਹੀ ਬਾਲਕ ਵੱਡਾ ਹੋ ਕੇ ਇਕ ਦਿਨ ਮਹਾਨ ਸਮਰਾਟ ਚੰਦਰਗੁਪਤ ਮੌਰੀਆ ਬਣਿਆ।

ਕਹਾਣੀ : ਡਾ. ਸੇਵਾ ਨੰਦਵਾਲ

ਰਾਵਣ ਨੇ ਸਿਖਾਇਆ

ਜ

ਵਣ ਦੇ ਸੜਨ ਤੋਂ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਲੋਨੀ ਦੇ ਸ਼ਗਰਤੀ ਬੱਚੇ ਰਾਵਣ ਦੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਪੁਤਲੇ ਨੂੰ ਘੇਰ ਕੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਕੁਝ ਨੇ ਸ਼ਗਰਤ ਨਾਲ ਭਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਮਟਕਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ - ਰਾਵਣ ਅੰਕਲ ! ਇਕ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਾ?

ਰਾਵਣ ਨੇ ਆਪਣੀਆਂ ਵੀਹ ਅੱਖਾਂ ਥੋਲਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ - ਪੁੱਛੋ ਪਰਤੂ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਧਿਮੇ ਪਿਟੇ ਸਵਾਲ ਨਾ ਪੁੱਛਣਾ। ਮੈਂ ਸੁਣ-ਸੁਣ ਕੇ ਅੰਕ ਗਿਆ ਹਾਂ।

ਠੀਕ ਹੈ! ਮੈਂ ਨਵਾਂ ਸਵਾਲ ਹੀ ਕਰਾਂਗਾ। ਇਹ ਦੱਸੋ ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸ ਮੂੰਹ ਕਿੱਥੋਂ ਮਿਲੋ ਕੁਸ਼ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣਕੇ ਵੰਸ਼ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਾਸ਼ ਸਾਡੇ ਵੀ ਦਸ ਮੂੰਹ ਹੁੰਦੀ।

ਰਾਵਣ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ - ਤੁਹਾਨੂੰ ਦਸ ਮੂੰਹਾਂ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ?

ਅੰਕਲ ਜੇ ਮੇਰੇ ਦਸ ਮੂੰਹ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਕਿੰਨੇ ਠਠ ਹੁੰਦੇ!

ਰਾਵਣ ਗੈਸੀ ਨਾਲ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ - ਤੂੰ ਦਸ ਮੂੰਹਾਂ ਨਾਲ ਕੀ ਉਖੜ ਲੈਂਦਾ?

ਜਿਵੇਂ ਹੁਣ ਮੈਨੂੰ ਰੋਟੀ ਖਣ ਵਿਚ 15 ਮਿੰਟ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਮੇਰੇ ਦਸ ਮੂੰਹ ਹੁੰਦੇ ਤਾਂ 5 ਮਿੰਟ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਗਦੇ। ਸਮੇਂ ਦੀ ਬਚਤ ਹੁੰਦੀ। ਕਦੇ ਕਿਸੇ ਦਾਵਤ ਤੇ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਤਾਂ ਉਥੇ ਢੇਰ ਸਾਰੇ ਪਕਵਾਨ ਵੇਖ ਕੇ ਮੂੰਹ ਵਿਚ ਪਣੀ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਕੀ ਕਰੀਏ ਮੂੰਹ ਤਾਂ ਇਕ ਹੀ ਹੈ ਇਸ ਲਈ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਪਕਵਾਨ ਤਾਂ ਅਣਛੂਤੇ ਹੀ ਰਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਕੁਝ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਰੇਸ਼ਨੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ।

ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀ ਲਗਦਾ ਹੈ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਭਾਗਾਂ ਵਾਲਾ ਹਾਂ? ਰਾਵਣ ਨੇ ਮੂੰਹ ਬਣਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਪੁੱਛਿਆ।

ਹੋਰ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਦਸ ਮੂੰਹਾਂ ਨਾਲ ਗਪਗਾਪ ਖਾਂਦੇ ਜਾਓ। ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਕਵਾਨ ਦਾ ਸੁਆਦ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਮਲਵਿਕਾ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਨਹੀਂ ਬੱਚਿਉ! ਜਿਵੇਂ ਤੁਸੀਂ ਸੋਚਦੇ ਹੋ। ਉਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਛਿੱਡ ਤਾਂ ਇਕ ਹੀ ਹੈ ਕਿੰਨ੍ਹਾਂ ਖਾਉਂਗੇ ਆਖਿਰ ਉਸਦੀ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸੀਮਾ ਹੈ। ਰਾਵਣ ਨੇ ਮੁਸਕਰਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਅਫਸੋਸ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤਾ।

ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਸਮਝਦੇ ਸੀ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਨਾਲ ਖੁਸ਼ ਹੁੰਦੇ ਹੋਵੋਗੇ। ਸੁਮਿਤਰਾ ਨੇ ਹੈਰਾਨੀ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ।

ਕਿੱਥੋਂ ਹੋਵਾਂਗਾ! ਸਾਰੇ ਮੂੰਹ ਆਪਸ ਵਿਚ ਝਗੜਾ ਕਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਸਭ ਵਿਚ ਵੱਧ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਕਵਾਨ ਖਾਣ ਦੀ ਹੋਰ ਮਚੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਛਿੱਡ ਮਨਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਵੀ ਨਹੀਂ

ਮੰਨਦਾ। ਇਸ ਸਭ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਮੈਨੂੰ ਉਠਾਉਣਾਂ ਪੌਦਾ ਹੈ। ਰਾਵਣ ਨੇ ਕਿਹਾ।

ਤੁਹਾਡੀਆਂ ਵੀਹ ਅੱਖਾਂ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ ਢੇਰ ਸਾਰਾ ਪੜ੍ਹ ਲੈਂਦੇ ਹੋਵੋਗੇ। ਸਡੇ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਪਠ ਤਾਂ ਤੁਸੀਂ 5 ਮਿੰਟ ਵਿਚ ਹੀ ਨਿਬਟਾ ਲੈਂਦੇ ਹੋਵੋਗੇ? ਵੰਸ਼ ਨੇ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕੀਤੀ।

ਮੈਂ ਕਿਹਾ ਨਾ ਪੜ੍ਹਨ ਨਾਲ ਕੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ? ਸਮਝਣ ਵਾਲਾ ਮਨ ਤਾਂ ਇਕ ਹੀ ਹੈ। ਉਥੇ ਵੀ ਬਦਹਜ਼ਮੀ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਦੱਸੋ ਕੀ ਤੁਸੀਂ ਦੋਵਾਂ ਅੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਪੜ੍ਹ ਸਕਦੇ ਹੋ? ਰਾਵਣ ਨੇ ਪੁੱਛ ਲਿਆ।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਲਜ਼ਵਾਬ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਬੱਚੇ ਕੁਝ ਦੇਰ ਲਈ ਖਾਮੋਸ਼ ਹੋ ਗਏ। ਲਵ ਚੱਪ ਨਹੀਂ ਰਿਹਾ ਉਹ ਫਿਰ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਤਾਂ 20ਕੰਨ ਹਨ ਤੁਸੀਂ ਤਾਂ ਢੇਰ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਸਕਦੇ ਹੋਵੋਗੇ।

ਨਹੀਂ ਬੱਚਿਉ! ਮੈਂ ਦੱਸਿਆ ਤਾਂ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸਭ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਇਕ ਹੀ ਜਗ੍ਹਾ ਤੇ ਹੈ। ਸਭ ਗੜ-ਬੜ ਹੈ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਰਾਵਣ ਨੇ ਵਾਸਤਵਿਕਤਾ ਦੱਸੀ।

ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਅਸੀਂ ਗਲਤਫ਼ਹਿਮੀ ਵਿਚ ਜੀ ਰਹੇ ਸੀ - ਕੁਝ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ।

ਹੋਰ ਕੀ! ਦੂਰ ਦੇ ਢੋਲ ਸੁਹਾਵਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਵੇਖੋ ਜਿੰਨੀ ਮੂੰਹ ਹੋਣਗੇ ਉਨੀਆਂ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਫਾਲਤੂ ਗੱਲਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੰਨ ਹੋਣਗੇ ਤਾਂ ਫਾਲਤੂ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਸੁਣ ਸੁਣ ਕੇ ਦਿਮਾਰ ਖਰਾਬ ਹੋਏਗਾ। ਜ਼ਿਆਦਾ ਅੱਖਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਫਾਲਤੂ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੇਖੋਗੇ। ਘੱਟ ਬੋਲੋਗੇ, ਘੱਟ ਸੁਣੋਗੇ, ਘੱਟ ਦੇਖੋਗੇ ਤਾਂ ਸਭ ਕੁਝ ਸੰਤੁਲਿਤ ਰਹੇਗਾ। ਰਾਵਣ ਨੇ ਇਹ ਸਿਖਿਆ ਦੇਣੀ ਚਾਹੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਤਾਂ ਸਾਡੇ ਦੋ ਕੰਨ, ਦੋ ਅੱਖਾਂ, ਇਕ ਮੂੰਹ ਹੀ ਚੰਗੇ, ਕਿਉਂ ਅੰਕਲ ਜੀ?

ਤਾਂ ਬੱਚਿਉ! ਘੱਟ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੰਟਰੋਲ ਵਿਚ ਰੱਖਣਾਂ ਸੌਖ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਚੀਜ਼ਾਂ ਸੀਮਿਤ ਹੋਣੇ ਅਤੇ ਮਾਰਿਆਦਾ ਵਿਚ ਹੋਣ ਤਾਂ ਚੰਗੀਆਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਸੈ ਮਾਰਿਆਦਾ ਦਾ ਉਲੰਘਣ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਇਹ ਬੁਰਾ ਨਤੀਜਾ ਭੁਗਤਾਨ ਪਿਆ।

ਵੰਸ਼ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ - ਸਾਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਕੀ ਸੰਦੇਸ਼ ਦੇਣਾ ਚਾਹੋਗੇ?

ਲੋਭ ਦਾ ਪਰਿਣਾਮ ਬੁਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੇ ਕਾਬੂ ਰੱਖੋ। ਦੂਰ ਦੇ ਢੋਲ ਸੁਹਾਵਨੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਨਾ ਭੋਜੋ। ਮੇਰੇ ਸੜਨ ਦਾ ਸਮਾਂ ਨਜ਼ਦੀਕ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰ ਇੰਜ਼ਾਰ ਨਾ ਕਰਵਾਉ। ਇਹ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਰਾਵਣ ਨੇ ਅੱਖਾਂ ਬੰਦ ਕਰ ਲਈਆਂ। ■

ਮੀਕੂ ਅਤੇ ਲੱਕੜਬੱਗਾ

ਮ ਰਗੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਸਤੀ ਦੇ ਸੱਤ-ਅੱਠ ਖਰਗੋਸ਼ ਬੈਠੇ ਦੁੱਬ-ਆਹ ਖਾਂਦੇ ਹੋਏ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਵਾਲੇ ਰੁੱਖ ਤੇ ਬੈਠੇ ਕਿਟ-ਕਿਟ ਬਾਂਦਰ ਨੇ ਰੁੱਖ ਤੋਂ ਛਾਲ ਮਾਰੀ ਅਤੇ ਖਰਗੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾ ਪਹੁੰਚਾ ਅਤੇ ਚੀਕ ਕੇ ਬੋਲਿਆ— “ਭੱਜੋ ਲੱਕੜਬੱਗਾ ਆਇਐ”

ਕਿਟਕਿਟ ਬਾਂਦਰ ਕੁਦ ਕੇ ਰੁੱਖ ਤੇ ਚੜ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਖਰਗੋਸ਼ ਭੱਜੇ, ਤਾਂ ਲੱਕੜਬੱਗਾ ਉਥੇ ਆ ਗਿਆ ਲੇਕਿਨ ਤਦ ਤਕ ਸਾਰੇ ਖਰਗੋਸ਼ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਆਪਣੀਆਂ ਖੁੱਡਾਂ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਅਗਰ ਕਿਟਕਿਟ ਬਾਂਦਰ ਨੇ ਲੱਕੜਬੱਗੇ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਸੂਚਨਾ ਨਾ ਦਿੱਤੀ ਹੁੰਦੀ ਤਾਂ ਇਕ-ਦੋ ਖਰਗੋਸ਼ ਲੱਕੜਬੱਗੇ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ। ਕੱਲ ਹੀ ਮੀਕੂ ਖਰਗੋਸ਼ ਨੇ ਆ ਕੇ ਕਿਟਕਿਟ ਬਾਂਦਰ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਸੀ ਕਿ ਵੱਡੇ ਬੋਹੜ ਦੇ ਰੁੱਖ ਕੋਲ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਪਿੰਜਰਾ ਰੱਖ ਗਏ ਹਨ। ਉਸ ਵਿੱਚ ਕੋਲੇ ਆਦਿ ਫਲ ਰੱਖੇ ਹਨ, ਜੋ ਵੀ ਬਾਂਦਰ ਕੋਲੇ ਉਠਾਉਣ ਲਈ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਜਾਏਗਾ ਉਹ

ਫਸ ਜਾਏਗਾ। ਕਿਟਕਿਟ ਬਾਂਦਰ ਨੇ ਮੀਕੂ ਖਰਗੋਸ਼ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ, ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਬਾਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਕੋਈ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਕੇਲੇ ਲੈਣ ਨਾ ਜਾਵੇ ਵਰਨਾ ਉਸ ਵਿੱਚ ਬੰਦ ਹੋ ਜਾਏਗਾ ਅਤੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀ ਉਹਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਲੈ ਜਾਣਗੇ।

ਉਸ ਦਿਨ ਬਸਤੀ ਦੇ ਖਰਗੋਸ਼ ਮੈਦਾਨ ਵਿੱਚ ਖੇਡ ਰਹੇ ਸਨ ਤਾਂ ਲੱਕੜਬੱਗਾ ਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਜਦ ਤਕ ਖਰਗੋਸ਼ ਭੱਜਦੇ, ਲੱਕੜਬੱਗੇ ਨੇ ਇਕ ਖਰਗੋਸ਼ ਨੂੰ ਫੜ ਕੇ ਮਾਰ ਦਿਤਾ ਸੀ। ਲੱਕੜਬੱਗਾ ਜਾਣ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਖਰਗੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਬਸਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਉਹ ਰੋਜ਼ ਹੀ ਆਉਣ ਲੱਗਾ।

ਲੱਕੜਬੱਗੇ ਨੇ ਇਕ ਖੁੱਡ ਵਿੱਚ ਖਰਗੋਸ਼ ਨੂੰ ਵੜਦੇ ਵੇਖਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਆਪਣੇ ਪੰਜਿਆਂ ਨਾਲ ਉਸ ਖੁੱਡ ਨੂੰ ਖੋਦਣ ਲੱਗਾ।

“ਇਹ ਲੱਕੜਬੱਗਾ ਤਾਂ ਸਾਡੀ ਜਾਨ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਹੀ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ।” ਮੀਕੂ ਖਰਗੋਸ਼ ਬੋਲਿਆ।

"ਹੁਣ ਤਾਂ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਹੀ ਪਏਗਾ, ਮੀਕੂ ਖਰਗੋਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਖੁੱਡ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਸ ਦੇ ਦਿਮਾਗ ਵਿੱਚ ਲੱਕੜਬੱਗੇ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਦੀ ਯੁਕਤੀ ਆ ਗਈ ਸੀ।

"ਕਿਥੇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ? ਇਹ ਲੱਕੜਬੱਗਾ ਤੈਨੂੰ ਮਾਰ ਦਏਗਾ।" "ਕਿੱਟੂ ਖਰਗੋਸ਼ ਬੋਲਿਆ।

ਲੱਕੜਬੱਗੇ ਨੇ ਮੀਕੂ ਖਰਗੋਸ਼ ਨੂੰ ਮੈਦਾਨ ਵੱਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਤੇ ਛਾਲ ਮਾਰ ਦਿਤੀ ਲੇਕਿਨ ਉਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੀਕੂ ਨੇ ਛਾਲ ਮਾਰ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਇਕ ਪਾਸੇ ਭੱਜਣ ਲੱਗਾ, ਲੱਕੜਬੱਗਾ ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਦੌੜ ਪਿਆ। ਮੀਕੂ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਭੱਜਦਾ ਅਤੇ ਅਗੇ ਜਾ ਕੇ ਰੁਕ ਜਾਂਦਾ। ਲੱਕੜਬੱਗਾ ਉਸ ਨੂੰ ਰੁਕਿਆ ਵੇਖ ਕੇ ਉਹਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਦੌੜਨ ਲੱਗਦਾ। ਲੱਕੜਬੱਗੇ ਦੇ ਕੋਲ ਆਉਂਦੇ ਹੀ ਮੀਕੂ ਫਿਰ ਭੱਜਣ ਲੱਗਦਾ। ਕਈ ਵਾਰ ਇੰਝ ਲੱਗਾ ਕਿ ਲੱਕੜਬੱਗਾ ਮੀਕੂ ਨੂੰ ਫੜ ਲਏਗਾ ਲੇਕਿਨ ਉਹ ਬਚ ਕੇ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦਾ।

ਭੱਜਦੇ-ਭੱਜਦੇ ਮੀਕੂ ਖਰਗੋਸ਼ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ ਜਿਥੇ ਸ਼ਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਪਿੰਜਰਾ ਲਗਾ ਰੱਖਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਖੁੱਲਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਅਤੇ ਅੰਦਰ ਫਲ ਰੱਖੇ ਸਨ। ਮੀਕੂ ਭੱਜ ਕੇ ਪਿੰਜਰੇ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੈਠ ਗਿਆ ਕਿ ਦੂਰ ਤੋਂ ਵੇਖਣ ਤੇ ਇੰਝ ਲਗ ਰਿਹਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਮੀਕੂ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਬੈਠਾ ਹੋਵੇ। ਲੱਕੜਬੱਗੇ ਨੇ ਮੀਕੂ ਨੂੰ ਬੈਠੇ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਪਿੰਜਰੇ ਦੇ ਕੋਲ ਆ ਕੇ ਮੀਕੂ ਨੂੰ ਫੜਨ ਲਈ ਪਿੰਜਰੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਛਾਲ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ। ਲੱਕੜਬੱਗੇ ਦੇ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਦੇ ਹੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਲੱਕੜਬੱਗਾ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਫਸ ਗਿਆ। ਮੀਕੂ ਨੇ ਲੱਕੜਬੱਗੇ ਨੂੰ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਬਸਤੀ ਵੱਲ ਚਲ ਪਿਆ।

ਜਦ ਮੀਕੂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਲੱਕੜਬੱਗੇ ਨੂੰ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿੱਚ ਕੈਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਖਰਗੋਸ਼ਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਹਸ ਅਤੇ ਬੁਧੀਮਾਨੀ ਦੀ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਕੀਤੀ।

ਕਦੇ ਨਾ ਭੁੱਲੋ

- ਦਾਲ ਗਲੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਪੂਰੇ ਪਤੀਲੇ ਨੂੰ ਚੱਖ ਕੇ ਨਹੀਂ ਵੇਖਣਾ ਪੈਂਦਾ। ਸਿਰਫ਼ ਇਕ ਚਮਚ ਨਾਲ ਇਕ ਦਾਣਾ ਉਠਾ ਕੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਥ ਨਾਲ ਮਸਲ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦਾਲ ਗਲੀ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਿਸ਼ਨ ਲਈ ਅੱਗੇ ਵੱਧਣਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਲੋਕ ਬੋਲਣ ਕਿ ਹਾਂ ਜੀ ਮੈਂ ਵੀ ਨਿਰੰਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਹਾਂ। ਉਹ ਸਭ ਦੇ ਭਲੇ ਲਈ ਆਪਣਾ ਸਭ ਕੁਝ ਸਮਰਪਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।

(ਸਤਿਗੁਰੂ ਮਾਤਾ ਸਾਵਿੰਦਰ ਹਰਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ)

- ਹਕੀਕਤ ਵਿੱਚ ਕਲਾਕਾਰ ਦੀ ਕਲਾ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੀ ਕਲਾਕਾਰ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨਾ ਹੈ।
- ਹਮੇਸ਼ਾ ਦੁਸਰਿਆਂ ਦੇ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰੋ ਤੁਹਾਡੇ ਅੰਦਰ ਆਪਣੇ ਆਪ ਗੁਣ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਣਗੇ।
- ਪ੍ਰੇਮ ਮਾਨਵਤਾ ਦਾ ਢੂਜਾ ਨਾਂ ਹੈ।

(ਨਿਰੰਕਾਰੀ ਬਾਬਾ ਹਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜਾ)

- ਨਫਰਤ ਕਦੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ, ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਵੱਖ ਕਰ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- (ਬਾਬਾ ਗੁਰਬਚਨ ਸਿੰਘ ਜੀ)
- ਮਨੁੱਖ ਦਾ ਮਨ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਅਮੀਰ ਅਤੇ ਗਰੀਬ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ।

(ਸ਼ੈਕਸਪੀਅਰ)

- ਉਹ ਸੱਚਾ ਸਾਹਸੀ ਹੈ ਜੋ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕਦੇ ਨਿਰਾਸ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- (ਕਨਫਿਯੂਸਿਅਸ)
- ਜੋ ਇਨਸਾਨ ਆਪਣੀ ਜੂਬਾਨ ਤੇ ਕਾਬੂ ਰੱਖਦਾ ਹੈ ਉਹ ਕਈ ਮੁਸ਼ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਬਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

(ਪਵਿੱਤਰ ਬਾਈਬਲ)

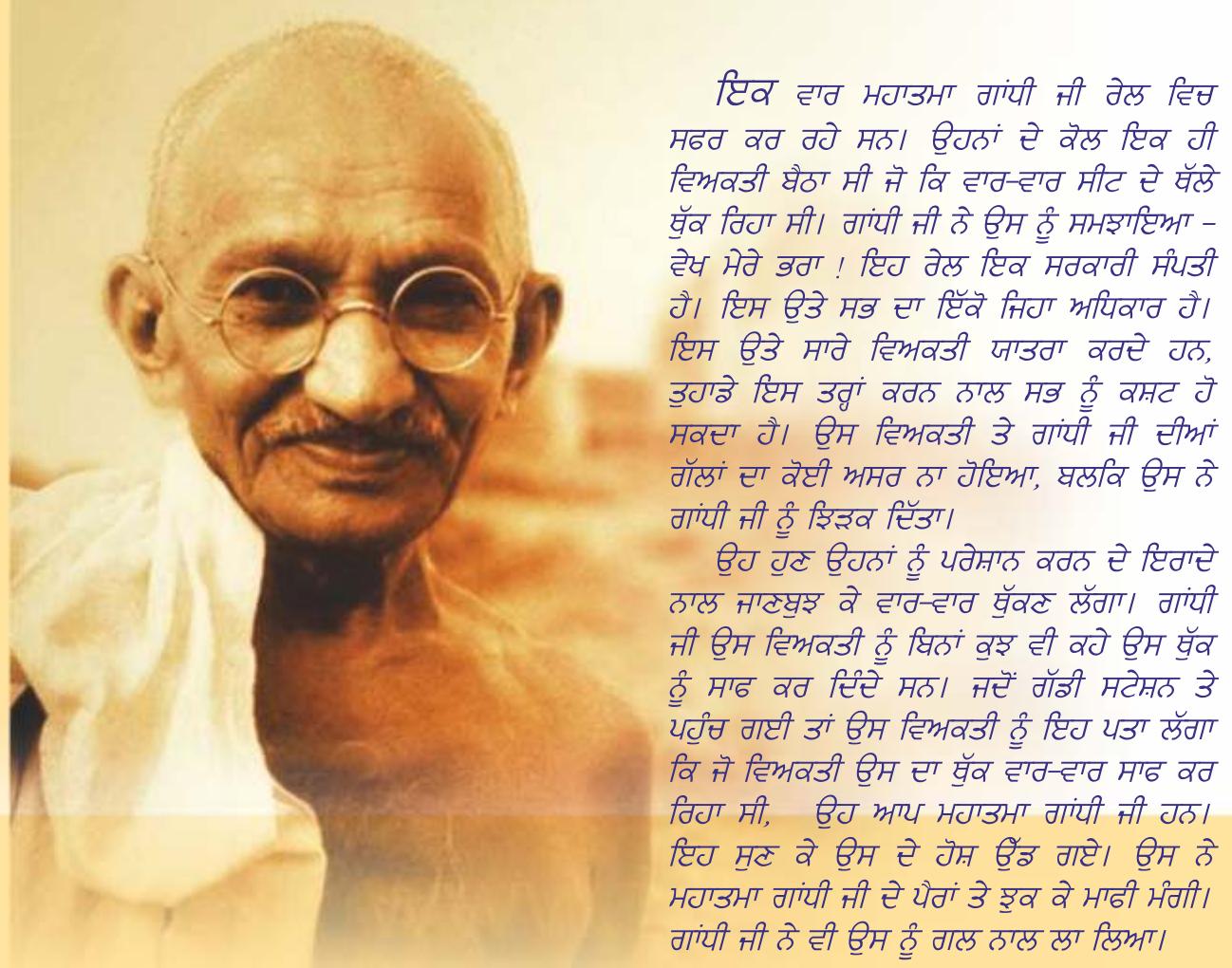
- ਅਸੀਂ ਸਾਰੇ ਇੱਕ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਸੰਤਾਨ ਹਾਂ।
- (ਭਾਈ ਘੱਨੋਈਆ ਜੀ)
- ਅਨੁਸ਼ਾਸਨ ਅਤੇ ਮਰਿਆਦਾ ਵਿੱਚ ਕੀਤੀ ਕੋਈ ਵੀ ਸੇਵਾ ਸਾਰਥਕ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

(ਸੁਭਾਸ਼ ਚੰਦਰ ਬੋਸ)

- ਸੱਚ ਦੇ ਗਿਆਨ ਨਾਲ ਵਿਵੇਕ ਜਾਗਦਾ ਹੈ।

(ਸਵਾਮੀ ਦਇਆਨੰਦ ਜੀ)

□ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਕਰਤਾ : ਡਿਪਲਜੀਤ ਰੰਧਾਵਾ

ਇਕ ਵਾਰ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਰੇਲ ਵਿਚ ਸਫਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੋਲ ਇਕ ਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਬੈਠਾ ਸੀ ਜੋ ਕਿ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸੀਟ ਦੇ ਬੱਲੇ ਬੁੱਕ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮਝਾਇਆ - ਵੇਖ ਮੇਰੇ ਭਰਾ! ਇਹ ਰੇਲ ਇਕ ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਪਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਉਤੇ ਸਭ ਦਾ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਅਧਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਸ ਉਤੇ ਸਾਰੇ ਵਿਅਕਤੀ ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤੁਹਾਡੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਸਭ ਨੂੰ ਕਸ਼ਟ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਤੇ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਇਆ, ਬਲਕਿ ਉਸ ਨੇ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੂੰ ਝਿੜਕ ਦਿੱਤਾ।

ਉਹ ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਦੇ ਇਰਾਦੇ ਨਾਲ ਜਾਣਬੁਝ ਕੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਬੁੱਕਣ ਲੱਗਾ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਬਿਨਾਂ ਕੁਝ ਵੀ ਕਰੇ ਉਸ ਬੁੱਕ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਜਦੋਂ ਗੱਡੀ ਸਟੇਸ਼ਨ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਅਕਤੀ ਨੂੰ ਇਹ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜੋ ਵਿਅਕਤੀ ਉਸ ਦਾ ਬੁੱਕ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਸਾਫ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ, ਉਹ ਆਪ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਹਨ। ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਹੋਸ਼ ਉੱਡ ਗਏ। ਉਸ ਨੇ ਮਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ ਪੈਰਾਂ ਤੇ ਝੁਕ ਕੇ ਮਾਫ਼ੀ ਮੰਗੀ। ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਗਲ ਨਾਲ ਲਾ ਲਿਆ।

□ ਜਗਤਾਰ ਚਮਨ

ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬਾਂਦਰ

Hਹਾਤਮਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਤਿੰਨ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਕੌਣ ਨਹੀਂ ਜਾਣਦਾ। ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਇਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਜ਼ਰੂਰ ਸੁਣਿਆ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਬਹੁਤ ਹੀ ਘੱਟ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਤਿੰਨ ਬਾਂਦਰ ਆਏ ਕਿੱਥੋਂ ਸਨ?

ਗਾਂਧੀ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਤਿੰਨ ਬਾਂਦਰ ਜਾਪਾਨੀ ਸੰਮ੍ਰਿਕਤੀ ਦੀ ਦੇਨ ਹੈ। 1617 ਵਿਚ ਜਾਪਾਨ ਦੇ ਭੋਗੋਸ਼ ਦੀ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸਮਾਈ ਉਤੇ ਇਹਨਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦਾ ਆਪਸੀ ਮਿਲਾਪ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਿੰਨ ਬਾਂਦਰ ਬੁਰਾ ਨਾ ਸੁਣੋ, ਬੁਰਾ ਨਾ ਵੇਖੋ ਅਤੇ ਬੁਰਾ ਨਾ ਬੋਲੋ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਿਧਾਤਾਂ ਵਲ ਸੰਕੇਤ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਅਸਲ ਵਿਚ ਚੀਨ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਕੰਨਫੁਸਿਅਸ ਦੇ ਹਨ।

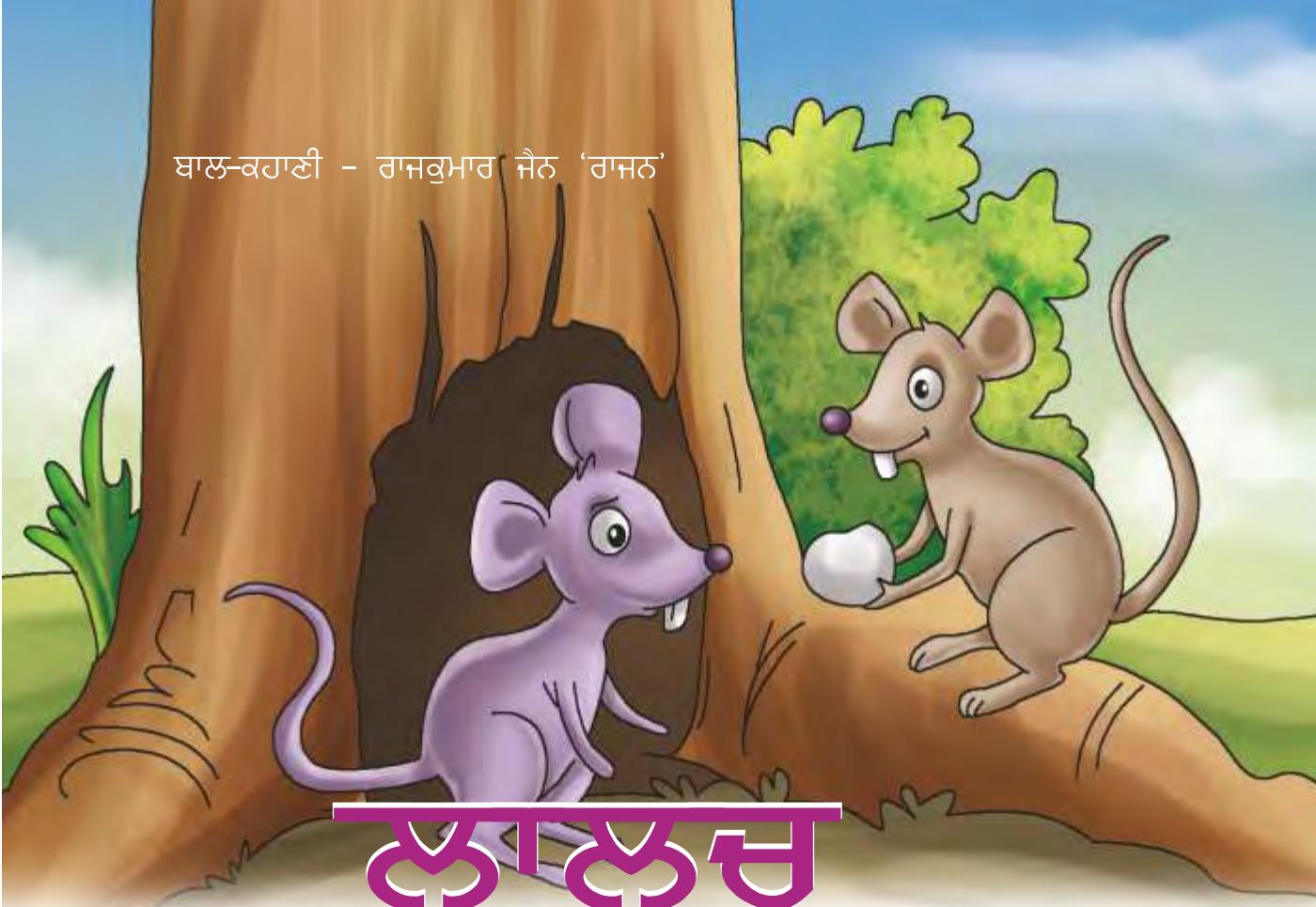

ਅਠਵੀਂ ਸ਼ਤਾਬਦੀ ਵਿਚ ਇਹ ਸਿਧਾਤ ਚੀਨ ਤੋਂ ਜਾਪਾਨ ਪਹੁੰਚੇ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਾਪਾਨ ਵਿਚ ਸਿੰਟੋ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਦਾ ਬੋਲਬਾਲਾ ਸੀ।

ਸਿੰਟੋ ਸੰਪ੍ਰਦਾਇ ਵਿਚ ਬਾਂਦਰਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫ਼ੀ ਸਨਮਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਵਿਚਾਰਪਾਰਾ ਨੂੰ ਬਾਂਦਰਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਸਵਰੂਪ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਯੂਨੇਸਕੋ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿਧ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।

ਇਹਨਾਂ ਬਾਂਦਰਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਮਿਜ਼ੂਰੂ (ਬੁਰਾ ਨਾ ਵੇਖੋ), ਮਿਕਾਜਾਰੂ (ਬੁਰਾ ਨਾ ਸੁਣੋ), ਮਜਾਰੂ (ਬੁਰਾ ਨਾ ਬੋਲੋ) ਹਨ।

ਬਾਲ-ਕਹਾਣੀ - ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਜੈਨ 'ਰਾਜਨ'

ਲਾਲਚ

ਬੁਰੀ ਬਲਾ ਹੈ

ਝੀ ਗੂ ਅਤੇ ਢੀਂਗੂ ਵਿਚ ਗਹਿਰੀ ਦੋਸਤੀ ਸੀ। ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਹੀ ਬੋਹੜ ਦੇ ਰੁੱਖ ਥੱਲੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਢੀਂਗੂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸ਼ਾਤ ਸੁਭਾਅ ਦਾ ਅਤੇ ਨਿਯਮ ਦਾ ਪੱਕਾ ਸੀ ਜਦ ਕਿ ਢੀਂਗੂ ਗੁੱਸੇ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਲਾਲਚੀ ਸੀ।

ਕਦੇ ਝੀਂਗੂ ਢੀਂਗੂ ਦੇ ਲਈ ਤਾਜਾ ਅਖਰੋਟ ਲੱਭ ਕੇ ਲਿਆਂਦਾ ਤਾਂ ਕਦੇ ਢੀਂਗੂ ਮੂੰਗਫਲੀ ਝੀਂਗੂ ਦੇ ਲਈ ਲਿਆਂਦਾ। ਮੁਸੀਬਤ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵੀ ਦੋਵੇਂ ਇਕ ਦੂਜੇ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦੇ। ਢੀਂਗੂ ਦੇ ਗੁੱਸੇ ਵਾਲੇ ਸੁਭਾਅ ਕਰਕੇ ਝੀਂਗੂ ਬਹੁਤ ਦੁਖੀ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਉਹ ਢੀਂਗੂ ਚੂਹੇ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਸਮਝਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਚੁੱਕਿਆ ਸੀ।

ਇਕ ਸ਼ਾਮ ਦੋਵੇਂ ਆਪਣੀਂ ਖੁੱਡ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਆਏ ਤਾਂ ਢੀਂਗੂ ਚੂਹੇ ਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਦਰਦ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਹੋਇਆ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਵੇਰੇ ਜਦੋਂ ਢੀਂਗੂ ਭੋਜਨ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਖੇਤ ਵਿਚ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਉਥੇ ਮੂੰਗਫਲੀ ਦਾ ਢੇਰ ਦਿੱਤਿਆ।

ਬਸ ਫਿਰ ਕੀ ਸੀ। ਢੀਂਗੂ ਖੇਤ ਵਿਚ ਗਿਆ ਅਤੇ ਭੁੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ ਮੂੰਗਫਲੀ ਖਾ ਗਿਆ। ਮੂੰਗਫਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਚਣ ਵਿਚ ਭਾਰੀ। ਇਸ ਲਈ ਉਸਦੇ ਪੇਟ ਵਿਚ ਦਰਦ ਹੋਣ ਲੱਗਾ। ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਉਹ ਦਰਦ ਨਾਲ ਰੋਂਦਾ ਰਿਹਾ।

ਸਵੇਰੇ ਹੁੰਦੇ ਹੀ ਝੀਂਗੂ ਬੋਲਿਆ। ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਭੋਜਨ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਾਵਾਗੇ। ਤੂੰ ਕੁਝ ਅਰਾਮ ਕਰ ਮੈ ਤੇਰੇ ਲਈ ਖਿਚੜੀ ਬਣਾਵਾਗਾਂ। ਹਲਕਾ ਖਾਣਾ ਖਾਣ ਨਾਲ ਤੇਰਾ ਪੇਟ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਝੀਂਗੂ ਨੇ ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਖਿਚੜੀ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਸਮਾਨ ਇਕੱਠਾ ਕੀਤਾ। ਗੁਲਗੁਲ ਗਾਲੜ ਕੋਲੋਂ ਦਾਲ ਲਈ। ਚਿੱਪ੍ਹ ਖਰਗੋਸ਼ ਕੋਲੇ ਨਮਕ ਅਤੇ ਘੀ ਮੰਗਾਇਆ। ਭੋਲੂ ਕਬੂਤਰ ਨੇ ਬਰਤਨ ਦਿੱਤੇ। ਮੁਨੀਆ ਮੁਰਰੀ ਅੱਗ ਲੈ ਆਈ। ਚਾਵਲ ਉਸ ਕੋਲ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਪਏ ਸਨ। ਝੀਂਗੂ ਚੂਹਾ ਨਦੀ ਤੋਂ ਪਾਣੀ ਲੈ ਆਇਆ। ਬੜੀ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਖਿਚੜੀ ਬਣਾਈ।

ਜਦੋਂ ਖਿਚੜੀ ਬਣ ਕੇ ਤਿਆਰ ਹੋ ਗਈ ਤਾਂ ਝੀਂਗੂ ਨੇ ਢੀਂਗੂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ - ਮੈਂ ਨਹਾਉਣ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਵਾਪਸ ਆ

ਕੇ ਦੋਵੇਂ ਇਕੱਠੇ ਖਿਚੜੀ ਖਾਵਾਂਗੇ।
ਤਦ ਤਕ ਤੂੰ ਆਰਾਮ ਕਰ।

ਝੀਂਗੂ ਨਹਾਉਣ ਚਲਾ ਗਿਆ ਤਾਂ
ਢੀਂਗੂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਝੀਂਗੂ ਤਾਂ ਦੇਰ
ਨਾਲ ਵਾਪਸ ਆਏਗਾ, ਤਦ ਤਕ ਮੈਂ
ਬੋੜੀ ਜਿਹੀ ਖਿਚੜੀ ਖਾ ਕੇ ਵੇਖਾਂ ਕਿ
ਕਿਵੇਂ ਬਣੀ ਹੈ। ਉਸਨੇ ਖਿਚੜੀ ਚਥੀ
ਤਾਂ ਉਹ ਬਹੁਤ ਸੁਆਦ ਲੱਗੀ।
ਉਸਨੇ ਬੋੜੀ ਜਿਹੀ ਹੋਰ ਖਾ ਲਈ।
ਪਰ ਉਹ ਸੀ ਬਹੁਤ ਲਾਲਚੀ। ਹੌਲੀ
ਹੌਲੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਉਹ ਸਾਰੀ ਖਿਚੜੀ
ਖਾ ਗਿਆ।

ਫਿਰ ਵੀ ਉਸਦਾ ਮਨ ਨਹੀਂ
ਭਰਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਝੀਂਗੂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ
ਦੀ ਖਿਚੜੀ ਵੀ ਖਾ ਲਈ। ਉਸਦਾ
ਪੇਟ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਖਰਾਬ ਸੀ।
ਹੁਣ ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਏਨੀ ਸਾਰੀ ਖਿਚੜੀ
ਇਕੱਲੇ ਹੀ ਖਾ ਲਈ ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਪੇਟ
ਛੁਲਣ ਲਗ ਗਿਆ। ਉਹ ਦਰਦ
ਨਾਲ ਤੜਫਣ ਲੱਗਾ।

ਝੀਂਗੂ ਨਹਾ ਕੇ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ
ਨੇ ਢੀਂਗੂ ਨੂੰ ਤੜਫਦੇ ਵੇਖਿਆ। ਉਹ
ਛੇਤੀ ਨਾਲ ਜੰਗਲ ਦੀ ਡਾਕਟਰ ਪੂਸੀ
ਬਿੱਲੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਭੱਜ ਗਿਆ।
ਉਹ ਖਿਚੜੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੀ ਭੁਲ
ਗਿਆ ਸੀ।

ਢੀਂਗੂ ਨੇ ਤੜਫਦੇ ਹੋਏ ਢੇਰ
ਸਾਰਾ ਪਾਣੀ ਹੋਰ ਪੀ ਲਿਆ। ਪਾਣੀ
ਪੀਤਾ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦਾ ਪੇਟ
ਅਚਾਨਕ ਫੱਟ ਗਿਆ। ਅਤੇ ਢੀਂਗੂ
ਚੂਹਾ ਉਥੇ ਹੀ ਢੇਰ ਹੋ ਗਿਆ।

ਝੀਂਗੂ ਚੂਹਾ ਜਦੋਂ ਡਾਕਟਰ ਪੂਸੀ
ਬਿੱਲੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵਾਪਸ ਆਇਆ
ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਢੀਂਗੂ ਦਾ ਇਹ ਹਾਲ
ਵੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿਚ
ਅੱਥਰੂ ਆ ਗਏ। ਉਹ ਸੋਚ ਰਿਹਾ
ਸੀ ਕਿ

ਜੇਕਰ ਢੀਂਗੂ ਲਾਲਚ ਨਾ ਕਰਦਾ
ਅਤੇ ਮੇਰੇ ਹਿੱਸੇ ਦੀ ਖਿਚੜੀ ਨਾ ਖਾਂਦਾ
ਤਾਂ ਉਸਦਾ ਇਹ ਹਾਲ ਨਾ ਹੁੰਦਾ। ■

ਦਾਦਾ ਜੀ

ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਲੇਖਕ : ਅਜੈ ਕਾਲੜਾ

ਇਕ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ।
ਇਕ ਬਹੁਤ ਅਮੀਰ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ।

ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਇੱਕਲੇ ਘੁੰਮਣੇ
ਲਈ ਬਹੁਤ ਵਧੀਆ ਕਿਸਤੀ ਬਣਾਈ।

ਇਕ ਦਿਨ ਕਿਸਤੀ ਲੈ ਕੇ ਸਮੁੰਦਰ
ਦੀ ਸੈਰ ਲਈ ਨਿਕਲ ਗਿਆ।

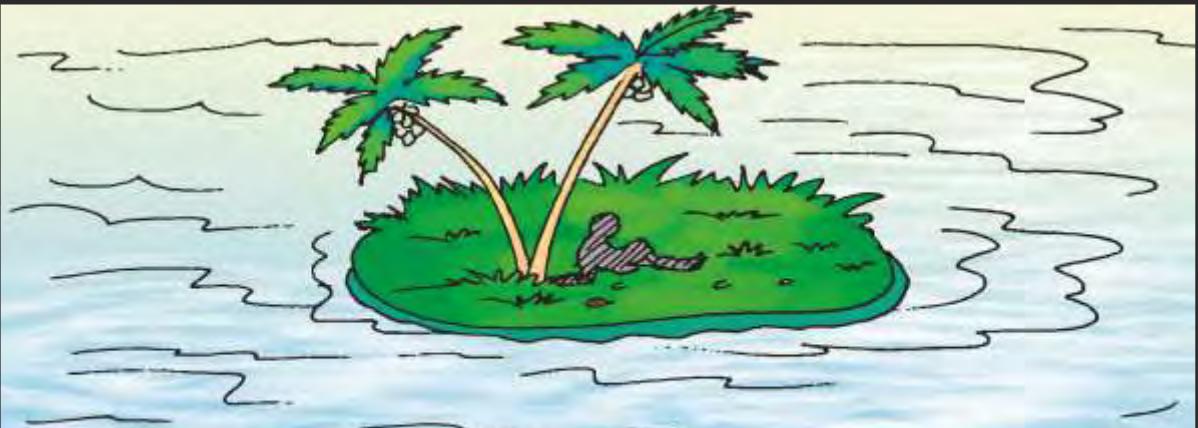
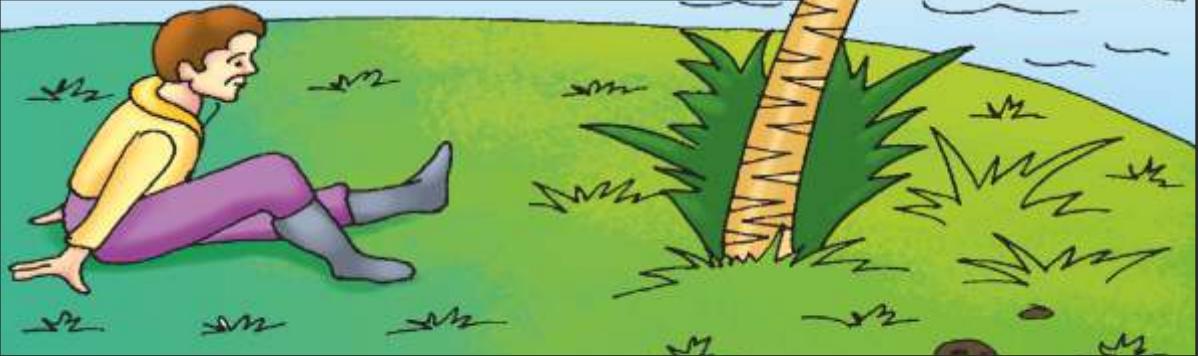
ਉਹ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚਿਆ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਅਚਾਨਕ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਭਿਆਨਕ
ਤੁਫਾਨ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਕਿਸਤੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਤਹਿਸ-ਨਹਿਸ ਹੋ ਗਈ।

ਉਹ ਲਾਈਟ ਜੈਕੇਟ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਕੁਦ ਗਿਆ।

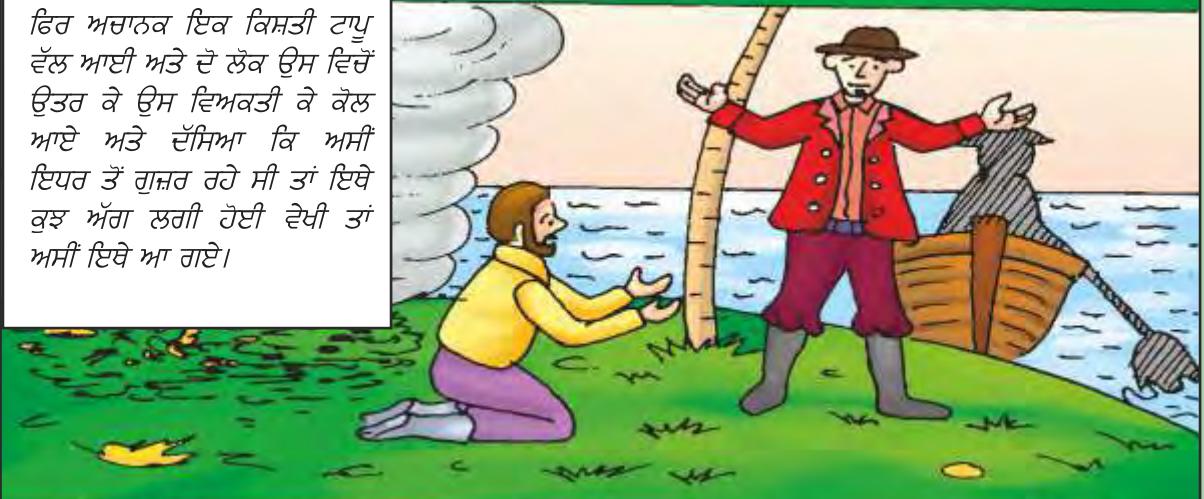
ਜਦ ਤੁਛਾਨ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਤੈਰ ਕੇ ਇਕ ਟਾਪੂ
ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਲੇਕਿਨ ਉਥੇ ਵੀ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ।
ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਅਗਰ ਭਗਵਾਨ ਨੇ ਬਚਾਇਆ
ਹੈ ਤਾਂ ਅਰੋ ਦਾ ਰਾਹ ਵੀ ਉਹ ਹੀ ਵਿਖਾਏਗਾ।

ਕੁਝ ਦਿਨ ਬੀਤ ਗਏ। ਉਹ ਉਥੇ ਕੰਦਮੂਲ ਅਤੇ ਫਲ ਖਾ ਕੇ ਜੀਵਨ ਗੁਜਾਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਹੁਣ ਉਸ
ਦਾ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਭਗਵਾਨ ਤੋਂ ਉਠਣ ਲੱਗਾ। ਉਹਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਭਗਵਾਨ ਨਾਂ ਦੀ ਕੋਈ ਚੀਜ਼ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਉਸ ਨੂੰ ਲੱਗਿਆ ਕਿ ਹੁਣ ਪੂਰੀ ਸ਼ਿੰਦਰੀ ਇਥੇ ਟਾਪੂ ਤੇ ਗੁਜਾਰਨੀ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿਉਂ
ਨਾ ਇਕ ਝੌਪੜੀ ਬਣਾ ਲਵਾਂ? ਉਹ ਝੌਪੜੀ ਬਣਾ ਕੇ ਉਥੇ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ।

ਬੁੱਧੀ ਦੀ ਪਰਖ

ਦੋਹਾਂ ਚਿਤੱਰਾਂ ਵਿਚੋਂ
10 ਅੰਤਰ ਲੱਭੋ!

radio.nirankari.org

24x7

kids.nirankari.org

Catch the latest episode
on **23rd** of every month

Bhakti Sangeet

radio.nirankari.org

Catch the latest episode
on **20th** of every month

www.nirankari.org

Catch the latest episode
on **10th** of every month

radio.nirankari.org

Catch the latest episode
on **1st & 16th** of every month

Video & Audio Webcasts on www.nirankari.org - Every month

SANT NIRANKARI MISSION

Registered with the
Registrar of Newspaper
For India Under RNI No. 32345/77

Delhi Postal Regd. No. G-3/DL (N)/137/2018-20
Licence No. U (DN)-60/2018-20
Licenced to post without Pre-payment

ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ

ਹਿੰਦੀ, ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੀਆਂ ਨਿਰਕਾਰੀ ਪੱਤਰ-ਪੜ੍ਹਕਾਵਾਂ : ਸੰਤ ਨਿਰਕਾਰੀ, ਏਕ ਨਜ਼ਰ ਅਤੇ ਹੋਸਤੀ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਬੇਨਤੀ ਹੈ ਕਿ ਪੱਤਰ-ਪੜ੍ਹਕਾਵਾਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨੂੰ ਅਪਡੇਟ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸਲਈ ਆਪ ਆਪਣਾ ਮੌਬਾਇਲ ਨੰ. ਅਤੇ ਈ-ਮੇਲ ਪੜ੍ਹਕਾ ਵਿਭਾਗ ਨੂੰ ਈ-ਮੇਲ:

sulekh.sathi@nirankari.org

ਅਤੇ patrika@nirankari.org

ਅਤੇ WhatsApp Mobile No. 9266629841 ਤੇ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਭੇਜੋ ਤਾਂਕਿ ਆਪਦਾ ਰਿਕਾਰਡ update ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

ਲੇਖਕਾਂ ਦੇ ਲਈ

- ❖ 'ਸੰਤ ਨਿਰਕਾਰੀ' ਗਿਆਰ੍ਹਾਂ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਅਧਿਆਤਮਿਕ ਮਾਸਿਕ ਪੜ੍ਹਕਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਨੁਭਵੀ ਲੇਖਕਾਂ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਅਧਿਆਤਮ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਰਚਨਾਤਮਕ ਤਾਲਮੇਲ ਦਾ ਜਤਨ ਵੀ ਇਸ ਪੜ੍ਹਕਾ ਰਾਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ❖ ਤਿੰਨ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਪੰਦਰਵਾੜਾ ਸਮਾਚਾਰ-ਪੱਤਰ 'ਏਕ ਨਜ਼ਰ' ਦੀ ਵਿਸ਼ੇ-ਵਸਤੂ ਮੁੱਖਰੂਪ ਵਿਚ ਦਾਰਸ਼ਨਿਕ ਲੇਖ, ਗਹਿਰੇ ਪਾਨੀ ਪੈਠ, ਬਾਲ ਜਗਤ, ਗਿਆਨ-ਵਿਗਿਆਨ, ਪ੍ਰੋਕ ਪ੍ਰਸੰਗ, ਪ੍ਰੋਕ ਵਿਡੂਤੀ ਆਦਿ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਰੂਪ-ਰੇਖਾ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਅਤੇ ਇਸਨੂੰ ਹੋਰ ਆਕਰਸ਼ਕ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਨਿਰੰਤਰ ਜਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ।
- ❖ ਚਾਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਵਿਚ ਛੱਪਣ ਵਾਲੀ ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਬੈਧਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਅਨੌਥੀ ਬਾਲ ਮਾਸਿਕ 'ਹੋਸਤੀ ਦੁਨੀਆ' ਵਿਚ ਰੋਚਕ ਕਹਾਣੀਆਂ, ਗਿਆਨਵਰਧਕ ਵਿਗਿਆਨ ਲੇਖ, ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।
- ❖ ਉਪਰੋਕਤ ਪੱਤਰ-ਪੜ੍ਹਕਾਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਨ ਸੱਮਗਰੀ ਜਿਵੇਂ ਲੇਖ, ਗੀਤ, ਕਹਾਣੀ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਆਦਿ ਈ-ਮੇਲ: sulekh.sathi@nirankari.org ਅਤੇ editorial@nirankari.org ਤੇ ਹੀ ਭੇਜੋ ਤਾਂਕਿ ਆਪ ਦੀਆਂ ਰਚਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕੇ।

□ ਸੁਲੇਖ 'ਸਾਥੀ',
ਪ੍ਰਬੰਧ ਸੰਪਾਦਕ, ਪੜ੍ਹਕਾ ਵਿਭਾਗ